

סימן סב

אסור לעשות אסופות נשים בבתי כנסיות

י"א טבת פ' ויחי יעקב התש"נ בני יצו"א
מע"כ ידי"נ הרב הגאון וו"ח אוצר בלום כש"ת מזה"ד
אפרים גרינבלאט שליט"א בעמח"ס רבנות אפרים ה"ח
מעמפים טענ.

אחדשכ"ת צידידות, קבלתי מכתבו היקר לי
וכו'.

בדבר שאלתו שנתעורר התעוררות גדולה בחסדי
ה' בענין שמירת הלשון ובפרט אלל הנשים
דברניות ועושים הרבה שיעורים זהל' לה"ר
צנחנים וצנחתי כנסיות צמקום שנאספים שם עם
רצ ונשאל מעכ"ח שיש נשים שצחוק כדי שמיעת
השיעורים הם אוחזים צפלך וסורגים צמסרגות
צידיהם וזה אינו מפריע להם לשמיעת השיעור
ומספקה ליה אי אריך למיעצד הכי כיון דעיקר
ציאחס הוא לציח הכנסת לשמוע שיעורים דברי
חלקים חיים אי לא הוי זה צכלל קלות ראש
לציח הכנסת.

ופה אהוצי ידידי יפה שאל ומיהו לא על מעשה
ידיה אני מחפלא אלא על עיקר האסיפה
ודריסת רגליה אני מחפלא דמי החיר להם לנשים
להחאסף צציח הכנסת של אנשים צכלל וזה זמן
רצ שאני מאד מסתפק צזה היאך ולמה החירו
ליכנס נשים צציח המדרש וצנחתי כנסיות של
אנשים ולכאורה קדושת ציח הכנסת גדולה היא
ואין לעשות שם כנוסים אחרים ובפרט צארץ
ישראל שלא נצנו על תנאי וצגמ' מו"ק י"ח ע"א
אמר רצ שמן צר אצח הרה קאימנא קמיה דר'
יוחנן צי מדרשא צחולו של מועד ושקלינהו
לעופריה צשיניה וזרקניהו ש"מ חלת ש"מ מותר
ליטול לפורנים צחו"מ וש"מ אין צהם משום
מיאום וש"מ מותר לזרקן ופריך איני והתניא
שנשה דברים נאמרו צלפרנים הקוצרן לדיק
שורפן חסיד זורקן רשע ומשני טעמא מאי שמה
תעבור עליהן אשה עוצרה ותפיל אשה צי
מדרשא לא שכיחא. וצגמ' קידושין נ"ב ע"ב כעם

ר' יהודה עליהם אמר להם וכי אשה בעזרה
מנין ועיין רש"י ונשים אין נכנסות לה כדחנן
צאצות הטומאות צפ"ק דמס' כלים וצחוס' חלקו
עליו דלא מלינו איסור לנשים ליכנס לעזרה,
ומיהו עיין ירושלמי מע"ש פ"ה ה"ג דפריך ואשה
נכנסת בעזרה צתמיה ומשמע דאסורות ליכנס
בעזרה מה"ח הציאו צגהש"ס וכ"ה צחוספתא
פ"ב דמס' ערכין מעולם לא קראה אשה בעזרה
אלא צשעת קרבנה צלצד. ולכאורה אמאי זרק ר'
יוחנן עופריה והלא אפשר יעשו אסופות מנשים
צציהמ"ד וחמלא אשה עוצרה ושכיחא הוא מעוד
כמו שראינו צזמנינו.

והתשב"ץ (תלמיד מהרמ"ב) סי' של"ז כתב
נשים שהיו נוהגים ליכנס להיות
סנדק ואפילו אם בעלה מוהל או אציה או צנה
דלאו אורחה דאשה ליכנס מקושעת צין האנשים
וצפני השכינה וכי האי גוונא פרכין צפ' האיך
מקדש (דף נב) אשה בעזרה מנין פן יתגרו צה
פרחי כהונה וכו' ומי שיש צידו למחות ימחה
והמחמיר חע"צ צרכה ושלום מאיר צר צרוך
זלה"ה וע"ש צאשר כתב מורנו וכו' וכל איש
הירא דצר ה' יש לו ללאח מציהכ"י פן יראה
כמסייע ידי עוצרי ע"ש. והנה הא טעמא
פן יתגרו צה פרחי כהונה הכ"י איכא שהרי הא
צי כנישחא הוא לגברים ופרחי צני ישראל
עוצרין וצצין שם כי הם שם כל הזמן. ועיין
שו"ת שו"מ ח"ו סי' ג' אי מותר לעשות סעודת
צריח מילה בעזרת נשים ועיין תשו' אמרי אש
סי' ע' וסי' יו"ד אודות להעמיד חופה צציהכ"י
וצשו"ת מהרי"א אסא"ד סי' וצשו"ת ח"ס א"ע
סי' קל"ב ועוד צחו"ו סי' פ"ו צאריכות. ועיין
שד"ח אסיפת דינים מער' ציהכ"ס.

איברא דצש"ע א"ח סי' פ"ח הגה יש שכתבו
שאין לאשה נדה צימי ראייתה ליכנס
לציהכ"י או להתפלל או להזכיר השם או ליגע
צספר (הגמ"י פ"ד) וי"א שמוחרת צכל וכן עיקר
(רש"י הל' נדה) אצל המנהג צמדינות אלו
כסברא ראשונה וצימים נוראים נוהגים להתיר
(פסקי מהרא"י סי' קל"ב) ע"ש וצחו"ו הגדול
מצוחר דהוא איסור גמור ועיין חתן סופר שער

וראי' צרורה לדברינו שהרי אמרו ז"ל ברכות י"ז
 ע"א גדולה הצטחה שהצטיחן הקצ"ה
 לנשים יותר מן האנשים שנאמר נשים שאנוט
 (ישעיה לב) קומנה שמענה קולי צנות צועתות
 האזנה אמרתי. ח"ל רצ לר' חייא נשים צמאי
 זכין צחקרוי צנייהו לצי כנישחא וצחחטוי
 גברייהו צי רצן ונערין לגוברייהו עד דחתי מצי
 רצן. הנה קצטו לטו חז"ל נשים צמה זכין
 להערה"צ וגם כי גדולה הצטחחן משל גברי חבל
 הוא צחקרוי צנייהו לצי כנישחא ופרש"י חינוקות
 של צית רצן היו רגילין להיות למדים לפני רצן
 צצית הכנסת וצחחטוי גברייהו פרש"י צית
 המדרש ששם שונים משנה וגמרא ונערין לגברייהו
 נוחות להם רשות ללכת וללמוד חורה צעיר
 אחרת וממחיות לצעליהן ע"ש כי זה הוא עיקר
 המורה והזכות שלהם ולא חשב כלל לזכות
 הליכתן לשיעורים כי אפשר אדרבה ע"י השיעור
 חצטלו צעליהן מלימוד החורה ח"ו ואם יאספו
 הרבה יחד ח"כ גורמים לציטול כמה מצעליהם
 שיצטלו לימוד החורה ומי יודע אם במקום
 שיהיה לה מורה הו"ל מורה הצא צעצירה
 שמצטלת אח צעלה מלמוד חורה ח"ו.

וזה לשון רבינו יונה צאגרת החשובה (אוח קל"צ
 עם פחשגן הכחצ). יכולת הנשים הלנועות
 למלע נפשם ונפש צעליהם ונפש צניהם כאשר
 יבואו צעליהם איש אי שממלאכתו אשר המה
 עושים והמה עייפים ויגעים ואינם זוכרים לחת
 חלק מיגיעתם וממחשבות לבם לחורה. על הנשים
 להזכירם לפחות ספר אחד מכחצי הקודש ולעסוק
 צדצרי חורה ולא ישעו צדצרי צעלה כדי שלא
 יהא על נפשם עון גדול ואשמה שצטל יוס או
 לילה מן החורה שעונש ציטול חורה גדול מכל
 העצירות שצחורה וגם יזכירו לצעליהם להציע
 צאגרת החשובה הזאת אשר חיברו ויודיעו להם
 ולצניהם דצרי האגרת הזאת כי צהם יזכו לחיי
 העוה"ב. והנה העיקר על הנשים להיות צציתם
 וכשחוזרין צעליהם הציתה להזכירם שלא יצטלו
 מחורה אף רגע אחת וצזה יזכו לעלמם ולצעליהם
 ולציתם ולא מלינו שיורה להם רבינו יונה לנשים
 שיאספו לעלמם וילכו מצחיהם אפילו לשיעורים
 ויעצו אח צעליהם עם הילדים.

עהרת ידיים ד' וכחצ הרמ"א (דף ל"ז) ועיין
 חורה חיים להגאון מפעסט ז"ל שחמה חמג"א
 דפשוט דהאשה הני"ל אסורה ללכת לציהכני"ם וגם
 צציתה אסורה להחפלת רק החירו ללכת
 לציהכני"ם כי הוא לה עלצון גדול אם הכל
 מחאספים והם לא ילכו ע"ש ועיין מעה אפרים
 ח"א סי' חקפ"א סכ"ה ודו"ק. והנה הגם דינמא
 דעכשיו אזלין צחר המקילין והקילו לאשה ליכנס
 לציהכ"ג לחפלה מעטמים המצוהרים ודלא
 כרמ"א שחצ דהמנהג כסצרה ראשונה שלא
 ליכנס חבל ודאי ליכנס צלי עם חפילה למה
 נחיר לה וח"כ פשוט דלנשים ליכנס לציהכני"ם
 מלצד ממה שחצצחי לעיל מהא דר' יוחנן הרי
 הרצה נשים יש שאינם עהורות ואין ליכנס
 לציהכני"ם לכחחילה כן ואין לומר דמוחרות כמו
 צימים נוראים שוכנסים מפני הצושה דמי הגיד
 לנו לסדר האסיפה צציהכ"ג שצריכה להצציש
 ולצא. לא יסדרו שם האסיפה ולא חצא האשה.
 גם כי אין זה צושה אם לא חצא לאסיפה. ולכן
 לפענ"ד צעלם החיקון ליחן שיעורים צצחי
 כנסיות לנשים לפענ"ד לא ידענא אם לא יא
 שצרו צהפסדו צצציל הא גופיה.

שנית, כי הצית הכנסת אפשר שהיו שם כמה
 אנשים לומדין צו חורה ועכשיו נחצטל
 מהלימוד החמידי צצית הכנסת שם וכמה
 מהאנשים שדרכם ללמוד שם או שנחצטלו לגמרי
 או שמסחוצצים שמה צקרן צויות או שהלכו
 למקום אחר.

והשלישית, והוא העיקר דחון מכל זה מה
 שאין דעתי נוחה שהנשים יולאות
 לשיעורים ומניחים הילדים צציתם צלי השגחה
 או שצריכים ליקח שומר איזה ולשלם ומי
 יודע היאך היא שומרת ואם היא לא צריכה
 שומר למשמרת. או לפעמים שיש צצטל עם
 הילדים צמקום שילך הוא לשיעור ללמוד חורה
 שעליו יש חיוב ומלות עשה ללמוד הולכת היא
 והוא נשאר להיות שומר הילדים ונהפוך הוא
 שהחורה נחנה לו אשה להיות לו עזר להעפל עם
 הילדים שיוכל הצטל לילך וללמוד חורה נעשה
 הוא השומר הילדים ולוקח אח מלוחה.

וזה לפני כמה שנים ללל עלי אצרך אחד בשאלה
 היות כי הוא לבדו צביח ויש לו גוייה לנקות
 הצביח והוא יש לו ילד בן ד' וחינוקה צה ג'
 ואחד בן ג' חדשים אם יש בו משום איסור יחוד
 ושאלתיו איך אשחק השיב שהלכה לשיעור והוא
 נשאר לשמור על הילדים ועל הגוייה המנקה את
 הצביח השבתי לו לדעתי ששניהם הצעל והאשה
 שניכס חסרי דעה אחס האשה חסרה דעה
 שמינה את צעלה עם גוייה צביח יחידי ומי פתי
 עושה כן וכי יש אפטרופוס לעריות, והצעל חסר
 דעה שצמקוס שהוא ילך לשיעור וללמוד חורה
 שיש עליו חיוב לימוד והוא מלווה ועושה נשאר
 הוא להיות שומר ילדים ושולח את אשתו לשיעור
 שאינה מלווה כלל.

והגם שאני יודע שהנני כותב דבר שיחמכו עלי
 אבל האמת הוא כן ואני מוכרח להגיד
 האמת הגם כי אינו נעים.

לבד כי צמקוס להיות כבודו צה מלך פנימה
 הולכות נשים בחון תרונה והגם כי הוא
 לשיעור אבל פעמים אין להסתחובצות שיעור
 ואפילו לשיעור וחזרות באמצע הלילה שאפילו
 לאיש יש סכנה לילך ברחובות וכ"ש לאשה והגם
 כי כוונתם לעזבה אבל לפענ"ד הי' לריך לחקן זה
 ולהפסיק שיעורים כאלו ואם יכולים לסדר ציוס
 אז לא הייתי מנגד כ"כ והגם כי גם צזה איכא
 עיקולין ופשוטין אבל צלילה לית מאן דכר שמייה
 ופוק חזי מרות המואציה ודו"ק כי קלרתי.

ומחמת כי אין הז"ג להאריך יותר הנני מוכרח לקצר
 והקוצרים אומרים יברכה ה' שיזכה להרבות רעת תורה
 מן השמים כאות נפשו וכעתירת ירד"ג דושכ"ת בלב
 ונפש.

מנשה הקטן

סימן סג

שיעור אכילת קטן בכדי אכילת פרס

מע"כ ירירי היקר הרה"ג כו'

אחדשה"ט.

על דבר שמספקא ליה צקטן אי שיעורו ג"כ
 צכדי אכילת פרס או כיון שהם קטנים יש
 להם שיעור אחר.

לפענ"ד פשוט דלא מלינו חילוק בשיעורים צין
 גברא לגברא ורמז לדבר מה שהקשו
 בגמ' בשיעור כותבת עוג מלך הכשן בכותבת וכל
 אדם בכותבת ומשני אין כך שיעורי חכמים מיהו
 לכל אדם עוצה מישב דעה ועוג מלך הכשן
 פורעא.

איברא דגמ' מפורשת הוא כריחות י"ג ע"א
 אמר רבא היינו טעמא דצנה עהור
 דספק ינק כשיעור וספק לא ינק ואח"ל ינק ספק
 ינקו באכילה פרס ספק ינקו ציותר מכדי אכ"פ
 ועיין רש"י כשיעור רביעיית ואם אוכל הוא
 אכילת פרס ספק ינק לא ינק כשיעור ועהור
 ומצואר דאפילו בחינוק צן יומו שיעורו ברביעיית
 ואכילה פרס. ולקושעא דמילחא הנה דבר זה
 איפסק בש"ע א"ח סי' פ"א צקטן שאוכל כזית
 דגן צכדי שיוכל גדול לאכול אכילה פרס מרחקין
 מלואתו או ממימי רגליו ע"ש.

וקצת יש לעיין לפ"ז אמאי לא נהגו ציו"כ
 שמאכילין את הקטן ועכ"פ קטן שהגיע
 לחינוך אמאי לא יחנו להם פחות מכשיעור צכדי
 אכילה פרס כמו צגדול הלריך לאכול ציו"כ והו"ל
 חינוך גם צזה.

ואולי דאכילה פרס ופחות מכשיעור דין הוא
 לגבי חולה שיש צו סכנה ומילחא דלא
 שכיחא הוא ולכן אין מחנכין קטן לזה ול"ע.

רושה"ט בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן קכב

שלא לשנות סידור הספסלים בבית המדרש

כ"ה מרחשון יומא דהילולא לרבינו מרן הח"ס זצ"ל
זיעעכ"י אמן
כבוד ידידי הרה"ח מוה"ר דוד ארי' פריעדמן הי"ו נשיא
קהלתינו קהל אונגוואר בבארא פארק.

אחדשה"ט.

בדבר הסדר בישיבת ציהכ"נ שראה בכמה צחי
מדרשים שהוליוו הספסלים שיושבים מלד
אחד ופניהם כלפי ארון הקודש וצמקום זה
הכניסו כסאות עם שלחנות וסדרו ויושבים משני
הלדדים ועענתם שזה יותר נח ושאל חולי לעשות
כן בצית מדרשינו.

הנני להעלות על הכתב מה שכבר אמרתי לו
שאין לשנות בישיבת צחי כנסיות מהמנהג
שהנהיגו אצותינו מדורות הראשונים אשר הם
כמלאכים ואלו אפילו לא כחמורו של ר' פינחס
בן יאיר, והנה בש"ע ח"ח סי' ק"ג כתב העור
הציוו הרמ"א ז"ל וז"ל וסדר הישיבה כך הוא
הזקנים יושבים פניהם כלפי העם ושאר העם
כולם יושבים שורות שורות פניהם כלפי הקודש
ופני הזקנים ע"כ. והלבוש הציוו הע"ז והמג"ח
והמ"צ כתב ועכשיו אין סדר זה נוהג כי קונין
המקומות מ"מ יזהרו שלא יעשו שום מקום לישב
עליו בין הצומה ובין ההיכל באופן שיהא פני
היושב נגד הצומה ואחוריו להיכל דגנאי הוא
ואיסורא נמי איכא דהעומד על הצומה לצדך
נראה כמשחוח לו אם לא שיעשו המקום מן
הלדדין ע"ש.

ומבואר מפורש מדברי העור והרמ"א ז"ל אשר
כל צית ישראל נשען עליו כהלכה מפי
הגבורה וכתב על סדר הישיבה דהעיקר מלות
ישיבה בצית המדרש הוא שישבו כל העם שורות
שורות פניהם כלפי הקודש, ולכן מעולם עשו
ספסלים ארוכות צחי כנסיות מלד אחד פניהם
כלפי הארון קודש והגם שצדיעצד אם עשו

מקומות לישב מן הלדדים ולא יהיו אחוריו כלפי
ההיכל מותר אבל לכתחילה עדיף לעשות כהרמ"א
ועכ"פ איכא דאחוריו כלפי ההיכל ממש הוא
איסור גמור ואם יעשו שלחנות וכסאות זה לעומת
זה נמלא לד אחד יושב אחוריו להיכל אם לא
שיעשו ויסדרו לאורך שיהיו יושבים דרום לפון
דלז עכ"פ ילא מאיסור אחוריהם ללד ההיכל,
אבל גם זה אכתי לא הוי פניהם ללד ההיכל
אשר זהו עיקר הישיבה בצית הכנסת שיחפלו
ופניו כלפי ההיכל, וכבר אמרו צסוכה (נ"ח
ע"ג) בשמחת צית השואצה אצותינו שהיו צמקום
הזה אחוריהם אל ההיכל ופניהם קדמה וכו'
ע"ש וצדף נ"ג ע"ג ועיין צרכות ו' ע"ג ועיין
ש"ע ח"ח סי' ל' ס"ז וצמ"צ שם אות כ"ח.

בקיצור אין לשנות בישיבת צית הכנסת ולישב
על יד שלחנות משני לדדים אלא ישבו
שורות שורות פניהם כלפי הארון קודש צחפלה גם
כי זה ענין כשיושבין משני לדדין אפילו לא יהיו
אחוריהם כלפי ההיכל מ"מ זה דרך חצרות ולא
דרך חומה ויראה להחפלו להקצ"ה אלא כחצרים
היושבים לשוח וכיוצא בזה ואין חצרות כלפי
שמים ויש להזהיר צשאר צחי חפילות ג"כ שלא
ישנו בזה.

ובזכות קדושת ביהכ"נ ותפלה לה' שיתקבלו תפילות
ישראל וישלח לנו גואל צדק במהרה בימינו אמן דושה"ט
בלב ובפש,

מנשה הקטן

סימן קכג

עושין בימה באמצע ביהכ"נ

ג' לסדר כלם קדושים התשנ"א בני" יצו"א.
מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב ברקאי בנש"ק זרע
ברך כו' כש"ת הרה"ג מוה"ר עקיבא משה סופר שליט"א
נכד מרן הח"ס זלה"ה.

אחדשכ"ת.

בדבר שלחו שהחפלה צביה מדרשיו צחמלע
השצוע בעזרת נשים וחקקה שהצימה
עמדה בכוחל המזרח סמוך לארון הקודש וצשעת
קריאת החורה מרחיקים אותה חיזה עפחים מן
הכוחל, וקורין בחורה, וחמה ממרן הח"ס ז"ל
(ח"ח סי' כ"ח) שכתב שם צחריכות שאין לקצוע
הצימה אלא צחמלע הצימה"ד דוקא גם צשו"ח
מכתב סופר ח"ח סי' ח' האריך דלריך להיות
דוקא צחמלע הצימה"ד, ונפשו צשאלחו חס דעתי
ללא דמי נדון דידן לנדון מרן הח"ס ז"ל, או
צחמח שלא כדן עשו הגבאים צשעת הקריאה.

תשובה. יפה העיר והלכה מפורשת הוא צש"ע
ח"ח סי' ק"ג ס"ה הג"ה ועושין צימה
צחמלע ציהכ"ג שיעמוד עליה הקורא בחורה
וישמעו כולם, ואכן בעזרה"י מוסרין נפשו על
מנהגי ישראל וצפרט מרן רציו הח"ס ומנהג זה
של קיום ציהכ"ג אשר מקורו צהררי קודש ויסוד
נגד מחריצי הדת כידוע, ומ"מ לענין הקריאה
כאן הרי מע"כ צעלמו כתב שהחדר השני מקום
שהחפלה הוא עזרת נשים ולא ציהכ"ג, רק שחמלע
השצוע שאין די מקום להחפלה ציהכ"ג מחפליין
גם בעזרת נשים והכניסו שם צימה עראי
וציהכ"ג צפניס שהוא ציהכ"ג הצימה צחמלע
ולפני הצימה ספסל הנקרא חללו צרכה כהניס
שטעט צלע"ז והעזרת נשים חינו ציהכ"ג אלא
מחמת חוסר המקום מחפליין שם ולכן אין שם
דין מקום לצימה כלל ומטעלת ממקום למקום,
ולמשל חס יחפלו שם שני מניינס אחד צמערב
ואחד צמזרח ויקראו צחורה לא צזמן אחד אז
יציאו השלחו לצד מערב או לצד מזרח והוא צכיון
נעשה צאופן שיעלטל ממקום למקום וצמקום
ציציאורכו שם מקומו כאמור שאין זה אלא עזרת
נשים ולא ציהכ"ג או ציהמ"ד כלל.

ומיהו גם זה חמת כי ע"פ רוב הגבאי מוליא
השלחו לחמלע החדר ושם עמידחו עד
לאחר החפילה של אחו היום חבל אין זה
צחקפדה כמ"ס שאין לזה דין ציהכ"ג או ציהמ"ד
כלל.

ידידו מוקירו בלתי מכירו המברכו בלב ונפש,
מנשה הקטן

סימן קכד

בענין הגבחות וגלילות ומנהגיהם

לכבוד ירדי היקר וכו' הי"ו

אחדשה"ט.

ובדבר אשר שאל לפי המצואר צש"ע ח"ח סי'
קמ"ז ס"צ צענין הגבחות וגלילות ושינוי מנהגים.

והנה ידוע כי חחינו חנשי ספרד נהגו לעשות
הגבחה קודם קריאת החורה ומנהג חחינו
צני חשכנו לאחר הקריאה וצחמח כי צש"ע כתב
המחצר (סימן קמ"ז ס"ח) גדול צצחוחס שקוראו
צחורה גולל וכו' משמע לכחורה דלאחר הקריאה
הוא ולא קודם הקריאה אלא דל"ל גולל לחוד
והגבחה לחוד וח"כ ילא לן נמי דגולל לדעת
המחצר היינו גלילת הספר ולא ההגבחה ע"ש,
ומיהו פשוט דצדצרים כאלו אין לשנות המנהג
שנהגו צו עד עכשיו וכל מקום יחזיק מנהגו.

אלו דברי הטרוד המצפה לישועת ה' כהרף עין דושה"ט
מוקירו בלתי מכירו מברכו בברכת התורה בלב ונפש,
מנשה הקטן

סימן קכה

ביהמ"ד שאין שם מחיצה בין אנשים לנשים

א' לסדר כנגע נראה לי בבית התשר"מ בני" יצו"א
מע"כ ירדי הרה"ג וו"ח נו"ג נאמן בריתי תלמידי כו'
כש"ת וכו' שליט"א

אחדשה"ט וש"ת.

הנה המכשלה הזאת חמת ידי כי צעונו"ה נכשלתי
ליכנס ולעשות צריח מילה לחינוק צמקום
אשר אין שם מחילה צציהכ"ג צין חנשים לנשים
אלא חנשים יושבים מלד אחד והנשים מלד שני
צחדר אחד. ומעשה שהי' שערצתי על גדרי אשר

המשנה ידו על החתונה, הק' חיים
האלצערשעאס מלאנו צעה"מ ס' דברי חיים וחכם
עו"ש הגה"ק אדמו"ר מוהר"י מזידיטשוב
ומהר"ל מליסקא וחכם צאשי אברהם אשכנזי
ועוד הרבה מחכמי ספרד וחכמי אשכנז זלה"ה.

והנה ידוע מה שכתב מרן הח"ס זכרון שפרסם
אח"כ בשעה שהעעכו ונתן הסכמה לדרי
פינר על העתקה הש"ס בלשון אשכנז וכתב וז"ל
חוני חוני שמעוני שמעוני רבתי גאוני הזמן
חכמי הדור ודורשיו המילים לחסדי ה' ומלפני
חפארתו, ושאר אחינו בני ישראל הנפולים,
המלפים להיות קבולים. כבר פרסמתי חטא
מפורסם ומכשלה אשר חתח ידי אשר נחתי מכח
הסכמה לדאקטער פינר על העתקה ש"ס בלשון
אשכנז וכבר נדפסה אגרותי בהמצורג, שם הודיתי
ולא צושתי לאמר צוש אני על כי צעונתי עחו
עיני מראות וכו', וצו"ה לפי שעה הייתי
כמאמין לכל דבר ועתה מכחז שלוח עלי מהרב
המאה"ג וכו' וא"כ ממילא נחצטלו דברי
הסכמתי לגמרי כי העשוני מהעתיק הנ"ל וכו'
ע"ש ונדפס בלקועי חשבות ומכתבים מחס"ס
בחלק המכתבים ס' ל"ח ע"ש דברים בלהבות
אש.

ולכן הנני במכתבי זה להודיע לכל מי שאפשר,
כי העשוני צזה וממני לא ילמדו ח"ו ליכנס
במקום הזה אלא כן עשהו שלא ליכנס במקום
הזה שהוא מקום הנאסר ע"פ החורה ורבותינו
הקדושים וראהו הכהן ועמא אוחו לרעה ממארת
הוא צבית עמא הוא והבא אל הצית יעמא עד
הערב ואם יעיתו אח הצית צמחילה כהלכה
צש"ע ובא הכהן וראה והנה פשה המחילה
ועשאוהו כהלכה ועהר הכהן אח הצית כי נרפא
הנגע וכפר על הצית ועהר.

דברי העלוב המבקש סליחה ומחילה וכפרה אסקופה
הנדרסת תחת כפות רגלי צדיקים הלומדים תורה לשמה
החותם בלב ונפש.

מנשה הקטן

גדתי צעדי צל"ג שלא לילך לעשות צרית חוץ
מזיהכ"ג שלנו מפני עעמים הכמוסים והידועים
והיות כי בקש ממני אחד מידידי לעשות יולא מן
הכלל ואחר הפלרות נענתי לו כי מעצמי שלא
אוכל לסרב על רב ההפלרות והלכתי למקום אחד
הנקרא צית חורה ונכנסתי שמה ורלתי
שהכסאות הם משונים מצתי כנסיות שלנו
ושאלתי מיד מה זה ועל מה זה והשיבו לי שזה
צית הכנסת ספרדי וזה דרכם בכסאות, ושוב
שאלתי ואיה העזרת נשים והראו לי למעלה
מאחורי הציכ"ג ואני צחומי האמנתי כי לא הי'
לי סיבה שלא להאמין ולאחר הצרית כשילחתי
אמר לי אברך אחד שהעשו אחי ואין שם מחילה
והנשים והאנשים הם צחדר אחד רק שהנשים
יושבים מיד בצניסה ואח"כ יש כעין ורדח לסימן
שעד כאן לנשים ואח"כ לאנשים ובהלתי משחומם
מהמעשה ומיד ילחתי החולה ולא רליתי להשאר
שם אפילו לרגע ושלא לעבור על האיסור אשר
אסרו רבותינו צאסיפה הגדולה שהתקיימה יותר
משצעים זקנים צשנת חרכ"ו ג' וישלח
(צמיהאלחויטץ) ומשם חלא הוראה לכל ישראל
צפסק דין צית דין לכמה תקנות וצחוכם, סעיף
צ) אסור לננום להחפול צציהכ"ג אשר אין לה
ציתה צאמלע, ג) אסור לעשות ציהכ"ג מגדל, ה)
אסור לעשות המחילה המבדלת צין עזרה נשים
ונשים צאופן שיוכלו להסחכל אנשים צנשים רק
יעשו כנהוג מימי קדם, וכן אס כבר נעשה לא
יכנסו צה אלו צתי כנסיות אשר כחצנו שאסור
ליכנס צחוכם אין חילוק צין שאר ימים לצבת
ור"ה ויו"כ, ואף אס לריך להחפול עי"כ
ציחידות.

ובאו על החתום על זה גדולי ישראל מהר"מ
א"ש מהר"ש גאלנפריעד צעקלש"ע מהר"ח
סופר צעל מחנה חיים צעל יעב לצ מהר"י
עיטעלצוים ועוד וליחן חוקף כתב מרן הגה"ק
אדמו"ר צעד"ה וז"ל וכל הדברים הנ"ל אסורים
המה ע"פ הש"ע והפוסקים ואסור לשנות שום
מנהג ישראל צצנין צציהכ"ס או צאיזה נימוס
ומנהג המקובל מאבותינו ומדורות הראשונים וכל

סימן קכו

סימן קכו

טעם לרבנים שיושבים פניהם כלפי ארון הקודש

להדליק מנר לנר בביהכ"ג

לכבוד ירידי היקר וכו' הי"ו

להרה"ג וכו' מקדאקא שליט"א,

אחדשה"ט.

אחדשכ"ת.

ובדבר אשר העיר בנרות בית הכנסת שמדליקין
מזה לנר אי ליכא צוה איסור.

ועל דבר שאלתך שראית מאדמורי"י ולדיקי
תלמידי צעש"ט שיושבים צנחי מדרשיהם
ופניהם כלפי ההיכל ולא כלפי העם, וגם אחתי
ראה יושב כן, ולא כאשר מנהג ברבני וגדולי
המורים וגם צע"ע מצאנו צ"ח סי' קנ"ג
הזקנים יושבים ופניהם כלפי העם ואחוריהם
כלפי היכל.

תשובה לפעני"ד הנה צגמ' שצח איפליגי אי
מדליקין מנר לנר לענין חנוכה ע"ש צדף
כ"צ ע"א פלוגתא דרב ושמואל וצדף כ"ג מסיק
ש"מ הדלקה עושה מצוה וכחצו החוס' ד"ה ש"מ
וא"כ מותר להדליק מנר לנר ומ"מ כיון שנהגו
העולם להחמיר אין לשנות המנהג.

תשובה, יפה הקשח ומה שנהגתי כן שכן ראיתי
אלל הורי ומורי, ועיין יש"ש צ"ק צני
צבל הופכים פניהם אל הליבור ואחוריהם אל
ארון הקודש צני ח"י הופכים פניהם לארון
הקודש, ושוב מלאחי בלקע יושר דף כ' שכתב
וז"ל וזכרוני שהי' מקומו צביהכ"ג בניאושטע
צלד לפון על ספסל קטן שקורין צל"ח זירעל
ופניו כנגד הארון העומד צלד האמצעי ואחוריו
כנגד העם וכן מלאחי צ"ח סי' ל"ז (ק"ד) שלריך
קביעות מקום כמו הקרבנות וכו', ואע"פ שכתב
ח"ח צסי' קנ"ג (ק"ה) הזקנים יושבים פניהם
כלפי העם ואחוריהם כלפי היכל וכו' ע"ש.
(ועיין ע"ז יו"ד סי' רפ"א סק"א וצ"ח סי' ק"ג
סק"צ ובמש"ז שם מה שחי").

והמרדכי שם סי' רע"א כתב וז"ל מדליקין מנר
לנר וכן הלכתא הלכך מותר להדליק
קינסא או נר של חול מנר של מצוה כדי להדליק
צו נר של מצוה אחרת וכן צנר של שצח וכן
בנרות של בית הכנסת אצל נר של חול אסור
להדליק מנר של מצוה חס לא שמדליקין מאוחס
של חול נר מצוה אחרת כדמוכה צההוא דאין
שוקלין כנגד מעשר שני דנרי זהב (סה"ח) הגה"ה
מיהו החוס' פירשו נהגו להחמיר שלא להדליק
מנר לנר וכ"כ רבינו שמשון משאנץ ואין לשנות
המנהג ע"כ וא"כ לכאורה אין להדליק מנר לנר
ומ"מ צביהכ"ג המנהג שמדליקין מנר לנר והמקיל
לא הפסיד והמחמיר חצא עליו צרכה, ומיהו
להדליק נה מנר שלא ע"י קינסא לא ראיתי
מחמירין.

עכ"פ מלינו רבן של חכמי אשכנז צעל חה"ד
הכי הי' נהוג ומחייש צעוב מנהגן, גם
נראה שיש צלד לפון ולא צלד דרום של הצעל
חפלה ויש גם צוה חלוקי מנהגים. ועיין ח"ר
ח"ח סי' ל"ד סק"ג הביא מחלוקת הלבוש וש"ע
צוה והביא מס"ח סי' חשס"א להושיב הדיק
לימין הארון חס לא צמקום מחלוקת יש להסיר
ולשנות המושב ע"ש.

ועיין ש"ע ח"ח סי' קנ"ד סי"ד אין מדליקין נר
של הדיוט מנר של צביהכ"ג לאפוקי של מצוה
ועיין סי' חרע"ד סי"צ יש מי שאומר שגר של
צביהכ"ג ושל שצח ושל חנוכה כולם של מצוה הם
ומותר להדליק זה מזה ועיין מ"צ שם. ומצאנו
דנר של מצוה מותר להדליק זה מזה וכמנהג
העולם, ופשוט.

ב' דר"ח ארד שני תשמ"ט

דושה"ט בלב ונפש,

דושה"ט בלב ונפש.

סימן יז

בקריאת שם הקודש בחולם או בשו"א

ד' וישלח ה' תשל"ט בני יצו"א.

מע"כ ירירי יקירי ורב חביבי ברקאי חוב"ט הרב שמעון ציגעלהיים הי"ו בני"י.

אחדשכ"ת, זידידות.

בדבר שאלמו בקריאת השם הק' דמבואר שקריאתו ה' בחולם וכן ראה מכתב מהג' משאלמו ז"ל שכתב בשם מרן הח"ס ז"ל כן והוסף הנ"ל שמי שלא קרא השם בחולם כמי שלא אמר כלום וזריך לחזור ולאמרו האמנם ראה בס' מכתבי חורה סי' כ"ב - כ"ה שהאדמו"ר מרן מגור ר' אברהם מרדכי ז"ל ה' רגיל לומר בשוא ובעת שגם ה' הרי"ם ז"ל אמר כן אלא דאח"כ חזר בו ואמר בחולם מפני המלעיגים שאינן מבינים מה שאני מציין מה שלא ניתן ליכתב ועמה מעכ"ח רוצה לדעת פשט הדברים.

ולפענ"ד דלפוס ריהטא לא מצינו מחלוקת בפוסקים באמירת הדל"ת ולכ"ע הוא בחולם ובאמירת האל"ף הוא דפליגי עיין טו"ש ע"א סי' ה' ובנ"ח שם והמג"א הביאו ועיין באה"ט שם ומיהו גם בזה החליטו האחרונים לומר בחטף פחה, ובחשובות מהר"ם לובלין סי' פ"ג הביא בשם זקנו המקובל ר' אשר מקראקא בעמ"ח ספר עמק הברכה וז"ל שם צפ' ל"ד דע כי נקוד שם אדני המקובל מסיני הוא שב"א חול"ם קמ"ץ שבה תחת האל"ף חולם על הדל"ת קמ"ץ על נו"ן וכן הודיע הסי' למשה רבינו ע"ה במראה הקנה כאשר מסר לו קוד שמו המיוחד והודיעו שלא נקרא וזכר כמחבתו אלא בניני שם אדנות כו' וזה רמז לו במלת לעלם שמלח לעולם חסר וי"ו ורמזו להעלים שמו המיוחד במלה זו רמז לו ג"כ היקוד של שם אל"ף דל"ת כי לעולם ניקודו שב"א חול"ם קמ"ץ כו' והאר"ך שם בזהכחות וראיות גדולות וסודות מופלאים. וגם הביא לראי' שמאל כחזו בספר אחד קדוש ספר הקבלה וזה לשונו זריך שאזכור לך אלה השמות לפי דעת הקבלה שקבלו חז"ל מפי הנביאים ע"ה שקבלו מפי הגבורה כו' וניקוד שם העלם שזה בשם אדנות במשרת בראשו ומלך עליו באמצעו וכדור בנקודה השכלית בקופו כו'. ופי' אז"ק ז"ל שם את דבריו שכל שני השמות הנוכחים והן שם של ד' ושם של אדנות הם שוים בניקודם במשרת בראשו רצה לומר האל"ף נקודה בשב"א שהוא נקרא משר"ת מן הטעמים שהוא האר"ך שם ומלך עליו באמצעו רצה לומר הדל"ת נקודה בחולם שהוא נקרא מלך וכדור בנקודה השכלית בקופו רצה לומר הנו"ן נקודה בקמ"ץ שהוא נקרא כדור השכל, והאר"ך בטעמים שנקרא הנקודות כן ע"ש.

והנה בנקודת האל"ף חלקו עליו האחרונים ז"ל שצריכה לנקוד בחט"ף פת"ח והוא כמו שב"א ופת"ח וכ"כ בס' ע"ב

ובשל"ה ובעל ברכת הזבח ובא"ר הביא שראה בספר שלאחר שראה המרמ"ל תשו' רבינו מ"ע גם הוא ז"ל חזר בו וכתב לנקוד חט"ף פת"ח וכ"כ במח"ב ע"ש סי' ה' ועיין ש"ע הגרש"ן ועה"ש וכן הוא הסכמת האחרונים ז"ל ועיין מחנה"ש שם מבואר עכ"פ דלענין אמירת דל"ת בחולם יחד כולם הודו דק יש לנהוג ואין לשנות.

האמנם מה שהביא בספר מכתבי חורה להגה"ק מגור, כן היו קצת חסידים שנהגו לומר כן עיין נמוקי א"ח סי' ה' ח"ל עיין בשע"ת ובמחנה"ש מ"ש ועל הדל"ת בחולם א"ל לפרש (לרוב הפשיטות) והי' אצלו בפשיטות וכן הוא ברור אמנם מכאן תוכחה לכת' א' מקצת מן החסידים שאומרים השם ומעקמים הפה ולשון לומר הדל"ת כמו בחיר"ק או שורו"ק ולא בחולם ואילו הוא בטעות ששמעו מן רבם כן וגם יש טועים בכמה גלילות באוגרין לומר בהשם הנו"ן בחולם וזה בודאי טעות גמור הוא ע"ש. והנה הכת החסידים מסתמא הי' להם איזה קבלה על זה אבל כנראה דגם הגה"ק חזר בו ולכן פשוט דאין לשנות מן המפורש ואין צו חולק כלל.

והיוח כי אין הו"ג הנני בזה יר"נ דרשה"ט ושי"ת בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן יח

טעם למחיצה בעזרת נשים משום צניעות והסתכלות

ג' לסדר להגיד שבחו שלא שינה התש"מ בני יצו"א.

מע"כ הרה"ג ור"ח נו"נ אי"א כש"ת מוה"ר יהודה הרצל הנקין שליט"א נכד יר"י הגה"ק מהר"א זצ"ל רב אזורי לבקעת בית שאן בא"י.

אחדשה"ט, זידידות.

מכתבו היקר לרוף חידושי חורה קבלתי ושמהחי לראות וכו' ורק לאות שעיינתי בדבריו בס' א' שדן במחיצת עזרת נשים אם לריכה דין הבדלה רשות והביא דברי הרמב"ם בפיה"מ סוכה נ"א שפי' הטעם שלא יסתכלו האנשים בנשים ובפ"ח מהל' לולב הי"ב כתב הטעם שלא יתערבו אלו עם אלו ובהל' בית הנחירה פ"ה ה"ט כתב כדי שלא יהיו מעורבבין נמצא דבריו סתרי נינהו ממקום למקום ונחלקו האחרונים יש תפסו לשון פיה"מ כפשוטו בשו"ת מהר"ם שיי"ק א"ח סי' ע"ז דהטעם משום הסתכלות ויש תפסו כלשון המשנה חורה נערוך השלחן הל' בית המקדש סי' י"א ועוד ומע"כ העלה שחולקים הלשונות והאר"ך הרבה בזה האמנם הגם כי בעזה"י גם אני כמחתי מדין מחילה בספרי משנה הלכות ח"ז סי' י"ב וכנראה דעיקר ההבדל הוא משום לניעות וראי' גדולה דבראשונה פי' במקדש ראשון לא הי' דבר בולט מן הכותל ובמקדש שני שהיו יראין מן היצה"ר עשו כליצה"ר כדי שיהיו שם נשים עיין ביאור

הגר"א פ"ב דמס' מדות ועיין מהרש"א בח"א סוכה הג"ל
אהא דקרא אשכחו ובספרי הג"ל הארכתי קצת בזה ע"ש כי
אינו כדאי להעתיק מה שדפסם כבר.

אודות מה שאמרתי עוד מהא דקיי"ל בש"ע א"ח ס' נ"ה
דעבד ואשה אין מטטרפין למנין וכן אמרו ז"ל דאשה אינה
קוראה בצבור מפני כבוד הכבוד משמע דבלאו הכי קוראה והרי
כיון שזריכה הבדל מן התורה האין קוראה בתורה עם הציבור
וגם אי נימא דנעי מחילה מדינא א"כ משום דאינה מטטרפת
שהרי בעינן שיהיו כל העשרה במקום אחד כמ"ש סי"ג שם
ובפר"ח שם אות י"ג ובא"ר ס' רע"ג אות ב' אבל אי סגי
במחילה לנניעות שפיר מטטרפת ועיין פר"ח שם דאם היו
תשעה במקום אחד ואחד תחת הילון שפורסין לנניעות שפיר
מטטרף ודו"ק.

ובעיקר דברי הרמב"ם הינלפענ"ד לפמ"ש צביאור דברי
הגמ' סוכה שם נ"א ע"ב ת"ר בראשונה היו נשים מצפנים
ואנשים מבחון והיו באים לידי קלות ראש התקינו שיהא נשים
יושבות מבחון ואנשים מצפנים ועדיין היו באין לידי קלות ראש
התקינו שיהא נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה ע"כ. ויש
להבין דכנראה היו כאן ג' תקנות אחת שהיו הנשים מצפנים
וכו' ואחת שהיו הנשים בחון ומאי קמ"ד שע"י שיהיו הנשים
מבחון לא יבואו לידי קלות ראש ומ"ש אם הנשים צפנים או
הנשים מבחון והאמנם נראה דכראשונה הי' ק"ל דדי בהבדל
שבין אנשים ולנשים שהנשים יהיו צפנים ואנשים מבחון דבזה
לא יבואו עוד לתערובות ולא נעי מחילה כלל לאמנם כיון שראו
דבאים לידי קלות ראש התקינו שיהיו הנשים יושבות מבחון
"יושבות" דייקא כלומר שתיקנו שהנשים יהיו יושבות והאנשים
עומדין וממילא עי"ז לא יבואו לידי התערבות כיון שהללו
יושבין והללו עומדין ובאם תעמוד אשה ותלך בין האנשים או
להיפוך מיד יוכר הדבר ולא יבואו לידי תערובות וכיון דאין
ישיבה בעזרה הנריכו להוילא הנשים מבחון ולהושיבין ועדיין
היו באין לידי קלות ראש ואיזה קלות ראש הי' כאן ודאי שהגם
שלא היו מתערבין עוד אבל מ"מ היו מסתכלין בהן ומרמוזין
בעיניהם ועוד קלות ראש כזה ולא הי' עוד מספיק תקנה בזה
שהושיבין מבחון ולכן התקינו שלישיה שיהיו הנשים מלמעלה
והאנשים מלמטה ולא יוכלו להסתכל זה בזה וא"כ אחי שפיר
מאד דברי הרמב"ם ז"ל שפי' משום הסתכלות דמשום
תערובות הי' די בתקנה שני' הנשים יושבות מבחון והאנשים
מצפנים ואמנם התקנות הראשונות היו בשביל התערובות
נמצא דהכל אחת התקנה של ההבדל הי' בשביל התערובות
והתקנה של מטה הי' בשביל הסתכלות אבל לפ"ז הכל הוא
בשביל נניעות שגם בשביל התערבות הוא משום שלא יבואו לידי
קלות ראש וכמ"ש בגמ' דהכל בשביל קלות ראש הי' ולכן
במקדש ראשון לא הי' בכלל תקנה זו.

וממילא מובנים נמי דברי המרדכי שבת ס' ש"א וגם
המהרי"ל שהביא מעב"ת שם שכתבו דכל מחילה שאינה
לנניעות בעלמא אסור לעשותה בשבת וראי' מפ' בתרא

דעירובין ק"צ הנהו דיכרי דהוה בי רב הונא וכו' והני מ
במחילה שאינה עשו' לצורך נניעות אבל מחילה שעשו'
לנניעות בעלמא מותר כגון מחילה שעושין בעת הדרשה
אנשים לנשים מותר לעשותה בשבת כדלמרינן בפ' כל הגזו
דף ז"ב לשמואל דעבד לנניעותא בעלמא הוא דעבד וכי
המהרי"ל בהל' שבת בשם הראב"ה ועיין ראב"י מסכ' שבת ס'
רס"ו וס' ר"ז ומעב"ת דחק לישבם שהרי הנשים היו באים
לצית הכנסת להחפלו וילא לחלק בין מחילה לדרשה שהיא
משום נניעות למחילה של עזרת נשים שהיו קיימות וקבועות
אבל לפי מש"כ אין צריך לזה דודאי כל היכא דנעי הבדל בין
נשים לאנשים סגי במחילה של נניעות אלא שיראו לעשות מחילה
באופן שלא יבואו לידי קלות ראש.

ובזה ממילא נדחה מה שהביא בסיומן ב' מגלה טפח ומכסה
טפחים מה שהעיד בשם זקיני הגר"א הענקין זנוק"ל
שאלוהו לגבי צית הכנסת צנית ספר חיון שעמדו הנשים
מקדימה והצנות מאחור ומחילת י"א טפחים מפסקת ביניהם
אי מותר להחפלו שם תפלת מנחה ולא אמר לא איסור ולא
היתר אלא נתן רשות להרצ השואל אחרי שיסתדר להגביה את
המחילה אם רואה שאי אפשר לו לשכנעם להגביה ואין דרך
אחרת שיכול להחפלו שם, וכתב ע"ז מעב"ת ופשוט משום
שהנריכו סיגוי רשות שאם אין הסתרת הראות כנהוג מדור דור
וגם אין הבדלת רשות מחילה י' טפחים מאי עבדיחיה עכ"ל.

ורלפענ"ד פשוט דאין מזה שום ראי' לאחר בקשת סליחת
מעב"ת ודבריה פשוט שאם הי' להם מחילה של צד גבוה
קומת איש הי' מחיר להחפלו שם לכתחילה ואפילו לא הי' שם
מחילה של עינים ואנשים אלא החיבור הי' כאן שלא הי' מחילה
והא טענה שטען מעב"ת דא"כ מחילת י"ט מאי עבדיחיה,
יפה הקשה אלא דמאן נאמר דאמחילה של י"ט סמך אפשר
דהי' ס"ל מידי דהוה אחתהפלל ברכות או באיזה מקום ארעי
שהוא בלית ברירה מתפלל שם כפי האפשר כן הי' אפשר אם לא
הי' לן מי' אחר אבל באמת כמ"ש לעיל הרי יש שני דינים האחד
של תערובות והשני של נניעות והסתכלות ועיין רש"י קידושין
פ"א ע"א ד"ה אביי דיר גולפי רבא דיר קנה פי' מקום
קבוצת אנשים ונשים או לדרשה או לחופה הי' מסדר קנים של
חרס הרבה בנייהם שאם יבוא זה אל זה יקשקשו וישמע קול
עכ"פ אין מזה ראי' לדין חיוב מחילה מדין הבדל אלא מדין
נניעות וכל ההבדל הוא משום נניעות.

ובאמת גם כי אני אסקופה הנדרסת לפני כ"ק זקיני הגה"ע
צ"ע מרן הגר"א הענקין ז"ל מ"מ אילו הייתה צאה לפני
השאלה הייתי אומר שמוטב יתפללו ציחידות מלהחפלו בואחו
מקום ציבור אפילו כשהצתולות אחורנית ובפרט להחיר דבר
כזה בצבור שיא מזה ח"ו קלקול וידועים דברי הר"י ערמאה
דחומר יותר להחיר איסור דרבנן צריכים מלהחיר ספק איסור
חורה ציחיד ובפרט כי הוא דבר שנוגע לקדושת ולנניעות
וטהרת ישראל.

ומיהו
בקציעוה
שלא יור
מעב"ת
טפחים
להחפלו

השיעור

בסיו

בעיני

מהגמ

ובמק

כחז

נגד

דמר

פליג

מהא

תפי

הער

ראי

לאם

להא

שאי

אפי

ור

לה

בל

תח

במ

ש

א

פ

ש

ב

ה

ו

ו

ומיהו פשוט שזקו בזה דברי מעב"ם שבניהכ"ג עושין בקביעות לחפלה שזריך להיות מחייה מן הקרקע עד למעלה שלא יוכלו להסתכל ולא כמו שעלה בדעת אנשי המושב שכתב מעב"ם להם ויפה כיון בזה מעב"ם וכ"ש שאם הוילן מרוחק ד' טפחים מן הקרקע ואינו קשור כלל שאין להקל כלל בזה ומוטב להסתכל בציחו מלהסתכל בציח הכנסת שאין שם מחייה שלא יוכלו להסתכל זה בזה.

עוד להג"ל

סימן יט

השיער הטבעי שגדולים קצת במקום הנחת תפילין ואין מסבב שם שערות מן הצדדים

בסימן ו' הביא שם לפסוק כערוך השלחן נגד המשנה ברורה בענין שערות גדולות לענין תלייה בתפילין וכחז דשמע מהגמ"ו וזלה"ה שגדול כמו בהלכה יותר מהמשנה ברורה ובמקום שחולקין יש לפסוק כהערוך השלחן, ובשם רב אחד כתב עוד דהערוך השלחן מביא דברי המ"ב א"כ הו"ל בתראי נגד המ"ב, ולפענ"ד ההלכה כמ"ב חדא דהמ"ב הוא גבא דמרי קיעא ונתקבלו דבריו בתפוחות ישראל והשנייה דהכא לא פליגי המ"ב והערוך השלחן אלא המ"ב מביא לעצמו ראיות מהאחרונים שפסקו כן להלכה למעשה להחמיר בענין הנחת תפילין כשיש לו שערות גדולות ואין זה פלוגתא המ"ב עם הערוך השלחן, ועוד בו שלישיה דהערוך השלחן לא מביא שום רא"י נגד המחצית השקל והקצש"ע ושאר האחרונים שפסקו לאסור להניח תפילין אלא כתב שאינו רואה שום טעם להרוגים להחמיר כשהשיעור גדול מאד דלמיה גבול חתן להם, אבל הרי שאר הפוסקים ראו טעם לשבת לאסור בשערות גדולות. וא"כ אפילו אם נחמיר כע"ש נגד המ"ב אבל להקל מאן פסוק בכל מקום בדרך כלל.

ורביעי בקודש דלאחר הסליחה מה שהנחתם בערוך השלחן להחיר אדרבה הרי סיים הערוך השלחן וז"ל ואולי אם יש לו בלוריות שמסבב גם לדדי השיעור של מקום אחר למקום הנחת תפילין בזה וודאי יש תלייה אבל לא השיער הטבעי הגדל במקום זה וכן המנהג פשוט ע"כ. הנה דכתב להדיא דרק שערות טבעיים שאין דרכם לסבב אחסם אלא ליכא משום תלייה אבל שערות גדולות שמסבב גם לדדי השער של מקום אחר פשיטא ליה גם לערה"ש דהוי תלייה וא"כ פשוט כל הני שמניחים שערות גדולות עד שמטה ידיו השער לאחוריו וכיוצא בזה מודה דחוללים וא"כ אומר אני אדרבה מי נתן גבול מתי מקרי מסבב השער ממקום אחר ופשוט דכל שהשער אינן דרך גדילתם אלא מסבבם הו"ל מסבב לדדי השער ממקום אחר והוי תלייה רק שיער טבעי לא הוי תלייה וגם מדסיים וכן המנהג פשוט וידוע מהמנהג הפשוט בזמנו וממה שעניינו רואות אצל בעלי המנהג שהם הת"ם שלא הי' להם שום בלוריות ות"ו להקל בגידול בלוריות ולסמוך על קורי עכביש במצות עשה של חורה כמצות תפילין וספק ברכה לבטלה ות"ו להיות בספק

קרקפתא דלא מנת תפילין ואדרבה כי כן ראינו לכל גדולי ישראל ותלמידיהם שהי' המנהג פשוט שלא לגדל בלוריות.

וכבר הבאתי ממדרש איכה רבתי בפתיחה וז"ל ר' אבוה פתח ישיחו בי יושבי שער אלו אומות העולם שהן יושבים בנתי חרטיאות כו' ומכניסין את המחיים לחיטרון שלהם וראשו מגולת והן אומרים אלו לאלו על מה ראשו של זה מגולת והוא אומר היהודים הללו שומרי שבת הם כו' כפי שהם עשו ליצנות שהכניסו מתי יהודי מגולת שער הראש בדרך כל היהודים שמגלחים שער ראשם ופואלין זה לזה למה שער ראשו של יהודי זה מגולת והשני משיב לו בדרך ליצנות שלו, אבל מ"מ מבואר דישראל היו מגולתי שער הראש עד שהגויס עשו ליצנות מזה וע"כ שהיו בני ישראל מגלחים שער ראשם ומאז ומלפנים זאת מנהג בישראל לגלח שער ראשם.

ובס' האגור הביא בשם הרוקח שיש לגלח השער במקום שהרצועות מונחות כדי שיהיו מונחות על הבשר ע"ש בס"י נ"ה שהביא כן בשם הרוקח והגם שכתב דאין נוהגין כן מיהו אעיקרא דתפילין פשוט דמודה שזריכין מונחות על הראש ולא על השערות הגדולות אלא דשערות קטנות לא הוי תלייה דהיינו רבתייהו.

וראיתי למעב"ם שהביא להקשות מנזיר ואבל ר"ל והנה מהא דנזיר יפה ח"י לעצמו ועוד דאנוס הוא והחורה אמרה איש כי יזור נזיר להזיר והלא אסור בזין של קידוש ועוד כמה דברים, ומיהו גם הא אמת דודאי נזיר הניח תפילין וכבר הארכתי בזה במקום אחר, ומה שהביא מאבל, אדרבה אומר אני דמשם רא"י דלכאורה יש להצין ענין זה מה דקיי"ל דאבל אסור לגלח עד שיגערו בו חבריו וגערה זו למה ואם רוצה לגדל פרע שער ראשו למה יגערו בו יגדל ויגדל אמנם פשוט כיון דאין זה מדרך ישראל לגדל וכ"ש שיש בו איסור יגערו בו דדי באצלות ויגלח את שער ראשו א"כ מגערה זו מוכח דאין לגדל שערות גדולות עכ"פ לא יומר מג' חדשים ולאחר ג' חדשים מגלח כל שער ובסתמא כנראה דשיעור קניית שער הוא פעם לשלשים יום כמו שדרשו בזויר יהי' בגימט' ל' יום א"כ בל' יום כבר הוי שערות גדולות שדרך העולם לקוצצן ומ"מ אם גלוח עוד קצת ודאי שאין להקפיד בדרך כלל אבל המגדל שערות גדולות ודאי יש לחוש משום מצות תפילין היקרה, ובמקום אחר כתבתי דעכ"פ המניחין תפילין על שערות גדולות לא יברכו על של ראש משום ספק ברכה לבטלה, ויש כאן ס"ס להחמיר ספק אי של יד פוטר של ראש ואח"ל אינו פוטר וזריך ברכה שמה שערות גדולות כאלו חוצצן והו"ל ברכה לבטלה ת"ו ולכן כל הירא את דבר ה' יחוש לעצמו.

ובזה הנני רושה"ט מוקירו וז"ר שיהא מקורו ברוך וזכות זקנו הגדול יעמוד לו ויזכה להיות ממזכי הרבים וללמוד תורה לשמה ולעסוקי שמעתיחה אליבא דהלכתא כאוות נפשו ונפש המברכו בברכת התורה בלב ונפש.

להחפץ מעריב. גם הסמ"ע ח"מ סימן ל"ה כתב דבר מזה
 לא צ"ע יום שלם ממש (ודל"ל כש"ך). ועיין ל"ח פ' יואל דופן
 ובחשו' הב"ח סימן קמ"ה מוציא יותר דמיד שכתבין נעשה
 גדול אף שאין י"ג שנה לעת מעת שגולד א"ר ע"ש.
 ידיד דושה"ט בלב ונפש.

מנשח הקטן

סימן יא

בדין הפתילות בנשים, וחי' מהניח קדוש, ולקרות ק"ש

ב"ה, ו' לחוש ורחמים התשליה בניי יצרא
 מע"כ ידידי הרה"ג ח"ח ט"ג בגשיק חוב"ט קולע אל השערה,
 מה"ד נתן ק' בלייער שליט"א, גבר לרב האי גאון וצדיק בקש"ת
 מה"ד יתכן שטיף זצ"ל.

אחרשכ"ת בידיות,

כתבו קבלתי, והניי אן להשיב מפני כבוד מרן זצ"ל, ויסלח
 לי מאד שלא אוכל לפלל את מעכ"ת יותר בהערותיו
 החשובות והנעלות בקושיות החכ"ש צענין הכרוזי דעניכר כי
 גדרתי צעדי זה שנים רבות שלא להשיב בדבר אחד פעמים
 כידוע הדבר, ואני אומר דעתי ואין אומר קבל דעתי. ומה
 שאין לה"ה פכ"א מא"צ כ"ג אוממרא דרב אסור לקדש אשה
 עד שיראה ולמגדל עח שם הכה ימחול נא לעיני ברבניו יונה
 ברכות דף כ"ה דכתב מפורש ח"ל, וכן כשמגולה עפה אינו
 אסור אלא כשמסתכל בה אצל בראיה בעלמא מותר, הכי
 דחילק בין ראייה להסתכלות, ועכ"פ די לן בדברי רבנו יגתן
 בן עזיאל בחרגום שלו דמחלק בין הסתכלות לראיה וכדעת
 המג"א.

וע"ה החדשות אני בא מה שדייק עלי דבריו במשנה הלכות ח"ו
 סימן כ' שכתבנו דדין ערוה יש בו נמי מדין דוכיח מחנך
 קדוש וכ"ת כתב דמגמ' שנת ק"ג נראה דוכיח מחנך קדוש
 הוא דין לענין אורח וכו' ודין ערוה הוא דין אחר לענין
 רואה והני תרי מיילי נינהו ואין להם שייכות, והאריך בזה
 כדרכה של חורב.

כתוב בתורה (תל"א כ"ג ע"ו) וכיח מחנך קדוש ולא יראה
 בך ערות דבר ושז מאחרין, דרשו וכיח מחנך קדוש אמר
 רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בכל מקום להכריז בדי"ח וכו' שנת
 ק"ג, ובספרי מלאן אמרו לא יקרא אדם ק"ש כלל משרה
 של כובסים ולא יכנס למרחץ ולצורסקי וספרים וחפולין בידו
 ולא להכר הבית במקטל ובמנעל ובחצק שעל רגליו, ובגמ' שנת
 שם הכי נמי כתיב ולא יראה בך ערות דבר הכוה מביעיה ליה
 כרז יכודה ופירש"י וכיח מחנך קדוש ולא כתיב ביה דבר
 אלא מקום חנייתך תהא בקדושה וטעמא משום דישראל
 מהכריזין בדי"ח הכיח כדרכה יכודה כלומר לעולם וכיח מחנך
 קדוש משום הכריז חורב ואפילו אין דבור ולא יראה בך ערות

דבר במילתא אחריתי מיירי דאסור בשעת הדבור ולא בשעת
 ההרכוז כגון להסתכל בערוה ע"כ וז"ל.

ול"פום ריבועא היה נראה דחלוי במחלוקת הפוסקים שכתב
 הב"י א"ח סימן ע"ה אי מותר לקרות ק"ש כנגד הערוה
 צלילה או עולם עיניו מראות ברע או סומא, דעת ר"י
 והרשב"א וכן נראה דעת הרמב"ם דמותר, גם צפי' הרשב"ץ
 ברכות כ"ה כתב ומסתברא לי דכיון דבערוה בראיה תלוא
 מילתא כי היכא דליכא חומרא בהא מילתא לענין עשיית הכי
 איכא קולא לענין סומא או צלילה וכו' אע"ג דבנראה ככ"ג
 אסור, וכמו שזכר בירושלמי שאני נראה דרחמנא ארכבה אחרי
 רכשי במחנה קדוש ובכיסוי ואי ציוס אסור משום דלא מקרי
 מחנה קדוש כיון שהוא כנגד עיניו אי אפשר שיכא מחנה
 קדוש צלילה ולסומא שאין לחלק במחנה זה בין עת לעת ובין
 איש לאיש, אבל ערוה דלא הקפידה חורב אלא עם הראיה כל
 שאינו רואה אותה אפילו הוא צפניו ממש ואפילו אחרים רואים
 אותה או הוא יכול לראותה בזמן אחר אינו אסור דהשתא
 מיהו לא חזי לה עכ"ל, ועיין כ"ף החיים סימן ע"ד אות ז'.
 ומיהו רוקח והמרדכי פליגי בה וס"ל לאסור ועיין ד"מ שם,
 ולפי"ז י"ל דבהא תלוא אי איסור ערוה אינו אלא משום ראייה
 א"כ כל שאינו רואה ליכא איסור אבל אי נימא דיש בזה איסור
 ראייה נוסף על ויכח מחנך קדוש א"כ עכ"פ הגם דליכא ראייה
 אבל איסור ויכח מחנך אכתי איכא ואסור וכדעת הרוקח.

איברא דעיין לרבינו הגדול הרא"ש ברכות כ"ה סימן כ"ב
 ח"ל, אמר רב יכודה כנעני ערוס אסור לקרות ק"ש
 כנגדו, הלכך המל את הגר לר"ך לכסות ערותו בשעת ברכה,
 ויש שנוהגים ג"כ כשמלין את הקטן וי"א דאין לר"ך וכו' והרב
 רבינו יונה ז"ל כתב דודאי צקטן כ"כ לא חשבינן ליה ערוה
 ואין לר"ך לכסותו בשעת הברכה וגם נראה כיון דלחקוני
 המילה קאחי קרינן ביה שפיר מחניך קדוש ואין בו באתה
 שעת משום לא יראה לך ערות דבר עכ"ל.

ודרי' לן מפורש מדברי הרא"ש ז"ל דלא יראה ערות דבר נמי
 מדין ויכח מחנך קדוש הוא וז"ל דכתי פירושא וכו' מחנך
 קדוש כולל כל דבר שאינו בכלל קדוש אסור וכל דבר
 באופן שהוא ובנראה דין של וכו' מחנך הוא כשישנה לפניו,
 ובערוה בראיה תלה רחמנא דכל שרואה את הערוה לא הוב
 מחנה קדוש ודין ערוה הוא כל שיש איסור ערוה יש בו דין
 וכו' מחנך קדוש, אין בו איסור ערוה אין בו דין של וכו' מחנך
 קדוש, ותלה הכתוב ערוה בראיה לפי"ז ונראה במילתא.

א"י דהרא"ש ס"ל דעיקר החסרון הוא משום וכו' מחנך
 קדוש ובערוה גופה הכי' להרא"ש נמי האיסור משום
 דליכא מחנך קדוש דערוה גופה הוא גדר של ויכח מחנך
 קדוש ובהא לא מהני עניינת עינים או מהפך פניו דסוף סוף
 מחנך קדוש ליכא רק בערוה שהוא מטעם הכריז שפיר מהני
 עניינת עינים. ומיושב בזה מה שהקשה כ"ח לשיעת הרשב"א
 ודעימיה דאשה אחרת מותרת לקרות ק"ש כנגדו וכ"ש לדעת
 הגר"א דס"ל דגם הרא"ש לא פליג בה, ולכאורה לדעת הגר"א
 יהיו דברי הרא"ש סותרים דכאן כתב משום וכו' מחנך קדוש

ומה לי אשה זו או אחרת כיון דכמחנה לאו קדוש הוא, אבל לפמ"ש אחי שפיר דשאני בין מקום החורפה לערוה שכלל הגוף או קול באשה וכיוצא בו דהני רק משום הרהור ובאשה נגד אשה ליכא הרהור. בקיורו במקום דליכא איסור ערוה יש בו משום ויהי מחניך קדוש ובמקום דליכא איסור ערוה משום לא יראה ליכא נמי דין של ויהי מחניך קדוש. ובאמת כי כל מקום שאחכ מולא גדר ערוה אחכ מולא גדר קדושה, וקדושה חולה צבא.

והנה העתקה דבריו בקיור לפי שמע"כ כי ח"ל, ובזכרוני שפמ"א ג"כ חלוק בדיון ערוה בין קול ושיער לבין מקום החורפה, אבל לא משום והי' מחניך קדוש וח"ל הספר לשנין בו עכ"ל, וכנראה דזכרונו כאן כוז לו דפמ"א כי להדיא מעטם שכתבתי דבערוה נמי איכא דין דוהי' מחניך קדוש וזה ראי' ברורה לדבריו, אלא שפמ"א לא הביא דבאמת מבואר כן בהרא"ש ברכות הנ"ל והמעין יראה דיש לפרש כן גם בדברי הגמ' ורש"י שבת ק"ג הנ"ל, עכ"פ אינתייעט פי' בס"ד בספרי הנ"ל.

ומה שבעיר לי וידי עוד דפמ"ג סימן ע"ה בא"א אות א' ובסי' ע"ה אות ט' ועוד כתב דבערוה ליכא מחניך קדוש כ"א ערות דבר ובאמת כי דברי הפמ"ג תמוהים וכמ"ש לעיל בשם הרא"ש והפמ"א, גם מדברי הב"ח הביאו המג"א סוף סימן ע"ה נראה להדיא דס"ל דבערוה נמי איכא מחניך קדוש ודלא כמ"ש הפמ"ג דאסיפא סמוך ע"ש גם בש"ע הגרש"ז סי' ע"ד ס"א כתב להדיא ל"ל הממנה קדוש שלא תהא זואה מגולה שם ושלא יראה כי' בנז ערות דבר וכו' ומפני שיקר ממנהו של אדם הוא כנגד פניו ולריך שיכ"י מחנה זה קדוש שלא יראה בו כי' ערות דבר ואיסור זה הוא מן החורב וכו' ע"ש, כרי שכתב נמי דמחניך קדוש ולא יראה לך תריוכו אינתייעט בזה ודברי הפמ"ג ז"ע, וכבר ליינתי כן על הכפ החיים סימן ע"ד אות ז' שהביא שם דברי הפמ"ג וידעתי מדברי הפמ"ג הנ"ל אלא שדבריו ז"ע לפענ"ד.

ומחמת שאין ה"ג אקצר, וכל טוב ממנו לא יבצר, ויד' שיוכה ללמוד תורה לשמה ולעלות מעלה מעלה במעלות התורה לתפארת אבות, וזכות זקן יעמוד לו ולתאש"ל, ידידו דושה"ט וש"ת ובברכת כח"ט בספרן של צדיקים, בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן יב

כמה צריך להיות גובה המחיצה בבית הכנסת

ליל שישי לסדר התקדשתם והייתם קדושים התשל"ג בני יצו"א מע"כ הרב הגאון מהר"ר יה"ס ומע"כ ידידי מנוער הרבני הנגיד המפורד מהר"ר אברהם טרענק שליט"א. ומע"כ הקצינים האלופים המסובדים בק"ק דזשעזי טיטי. כולם יתברכו לטובה עבגצ"א.

אחד דשה"ט ושכ"ח, כן צא לפני ידידי מנוער הרבני הנגיד המפורד מהר"ר אברהם טרענק הי"ו וזיקש ממני חות דעתי, היות כי בס"ד צינתם ציבכ"ג חדשה ונתהוה חלוקי דיעות צענין גובה המחיצה להבדיל הנשים והנשים כדת וכדין משב וישראל ואמר לי כי צא אלי צבכסמת מרא דאתרא דשם וגם כי מכירו אני משעבר שח"ו אין כוונתו לשם מחלוקת אלא לש"ש ולכן אחוה דעתי, מ"מ אני מתנה עוד בפירוט שיכא

והסבר' לנדר היה נראה קלה דברי ערות האדם והנאצה שבו תריוכו חלק מהגוף הם, ולעולם בשהוא מתפלל כרי זואה בכריבו וערוה על גופו, והנאצה מכוסה בגופו והערוה מגולה, והחורב אמר בחריוכו להתרחק שהם בכלל והיב מחניך קדוש, ובנאצה כיון דאפשר להרחיק לגמרי ולכסותה ויחר לריך הרחקה יותר, אבל ערוה שהוא על הגוף צראה חלה רחמנה וכל שרואה לא הוב מחניך קדוש, ובאמת כי לריך להצין לשיעומו, דהטעם משום הרהור בלנד אמאי לבו רואה את הערוה אסור כיון דהרהור ליכא ואמאי מהני עושה בקרקע או יושב במים הרי סוף סוף לבו רואה את הערוה ולדעה קלה פוסקים מחכמי אשכנז אפילו חיבוק ידים מהני ואטו שייך צבא חלוק צענין הרהור, אבל אי נמצא דהוא איסור צענא אחי שפיר דכל זמן שהוא ברשות אחד ליכא כאן מחניך קדוש אבל כיון שהפוסק בין לבו לערוה כו"ל ברשות אחר ומותר.

והדיום נפתחי ספרים ראיתי קדוש אחד מדבר הפמ"א בשו"ת סימן ע"ד ח"ל, וא"כ י"ל פסקן של הדברים כל היכא שרואה הנאצה וכן הערוה לריך לרחוק עיניו אפילו הוא ברשות אחר, אלא לענין לאחריי יש לחלק דאפילו הם בחוך ד"א כיון שהוא ברשות אחר קרינן שפיר ויהי מחניך קדוש וכן בערוה שהיא אסורה משום הרהור כגון שער באשה ושוק ועשה מגולה צבא מהני עולם עיניו או שהוא סומא או ציליג אבל בערוה גמורה שוב לדין זואה כיון שהוא במקום שיכול לראות אסור דלא הי' מחניך קדוש עד שיכסה הנאצה ולא יראה הערוה וכו', ובערוה איכא נמי משום מחניך קדוש ואיכא נמי משום הרהור ולבו רואה את הערוה למאן דאסור אע"ג דליכא הרהור אלא משום קדושה וכן מוכח מדברי הרשב"א שכתב שוק באשה ערוה ודוקא לאחריים ולאנשים משום הרהור, אבל ענמה לא דהא קתני אשה יושבת וקוזה לה חלה ע"כ נשמע מה דבערוה גמורה אסורה היא צענמה מלכך אם איכא יושבת אף דליכא הרהור וע"כ הטעם משום קדושה נמי וצענין והי' מחניך קדוש ומה ראי' לדברי הרוקח שצבי שכ"ד, ואם ערוה כנגדו, אפילו יענא עיניו אסור לקרות ק"ש, ולא כהכרעה בניי כהבן פוסקים שציליג או אם הוא סומא וכו' דהרמב"ם וכו"ו לא מייירי אלא בערוה שאסור מלד הרהור כגון בשאר אברי אשה אבל בערוה גמורה כגון בית צושת דאיכא נמי משום מחניך קדוש לא מהני ענימת עינים, וכן מוכח מלשון רבינו יונה, וסיים הכלל דבערוה אף שאינו רואה צענין והיב מחניך קדוש נמי ע"ש שהאריך הרבה צבא.

בכסמחה המרה דאחרת שליטי'א וכמ"ש מע"כ שהר"ב הגאון מרה דאחרת דקהלכם שליטי'א אמר לו שיסמוך עלי בכלככ זו, ומה' אבקש שלא תכשל בה.

חגן הכס (סוכה נ"א) מי שלל ראה שמחה בית השואכב לא ראה שמחה מימיו, צמולאי יו"ט הראשון של חג ירדו לעזרה נשים ומתקנין שם תיקון גדול וכו' ובגמ' מאי תיקון גדול אמר ר"א כלאותה ששינו חלקה ביתה בראשונה והקפידה בזמנה והתקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה ופריך כיכי עבד הכי והכתיב הכל בכתב וגו' ואמר רב קרא אשכחו ודרוש וספדה הארץ משפחות משפחות לבד משפחה בית דוד לבד וגו' ואלא דברים ק"ו ומה לעתיד לבד שעוסקין בכספד ואין יא' הרע שולט בהם אמרה תורה אנשים לבד וגו' עכשיו שעוסקין בשמחה ויה"כ שולט בהם על אחת כמה וכמה ע"כ. מבואר דמחילה להבדיל בין נשים ואנשים הוא דאורייתא ועי' רש"י קרא אשכחו שצריך להבדיל אנשים מנשים ולעשות גדר בישראל, שלא יבואו לידי קלקול, כרי דהבדל למדנו מקרא. והנה דיוק רש"י שני דברים להבדיל וכו' ולעשות גדר, ולבאורה מג"ל מקרא זה דגם גדר בעינן לעשות ועיין בסמוך.

והרמב"ם פ"ה מכל' לולב כ"ג כהנ', אשפ"י שכל המועדות מלוה לשמחה כהן כהג בסוכות ביה במקדש יום שמחה יחורה וכו' וכ"ל היו עושין עו"ט הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבו אלו עם אלו וכו', ובפ"ה מה' זיבה"ה ה"ט כתב הרמב"ם, עזרה הנשים ביה מוקפת גזעטרא כדי שיהיו הנשים רואות מלמעלה והאנשים מלמטה כדי שלא יהיו מעורבצין, הנה שונה הרמב"ם בלשונו מפ"ה הג"ל, דהתם כתב שהיו מתקנין לנשים מקום מלמעלה ולא כתב לשון רואות מלמעלה וכאלו כתב כדי שיהיו הנשים רואות מלמעלה, ובפיה"מ פ"ה הרמב"ם בסוכה הג"ל ח"ל, ומקום הנשים למעלה ממקום האנשים כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים ע"כ נראה שנתן טעם אחר והיינו בהסתכלות לנורך התיקון הזה, ולבאורה למה שונה ממה שכתב בחיבורו ב' מקומות העטם משום ערבוז שלא יהיו מעורבצין.

ונראה דכוונת הרמב"ם ז"ל לפי שהיה קשה ליה דאלו העטם של תיקון ההבדל הוא רק משום שלא יהיו מעורבצין הי' שיחקנו מקום לאנשים לחוד ונשים לחוד ויתנו מחילה ציוניהם להבדל והיינו מחילה של י' עפחים או פחות מזה שזכר מהני לערבוז עיין קידושין פ"א ע"א אב"י דייר גולפי רבא דייר קנה פירש"י גולפי מקום קבוצת אנשים ונשים או לדרשה או לחופה הי' מסדר קנקנים של חרם הרבה ציוניהם שאם יבואו זה אלל זה יקשקשו וישמע קול דייר קנה מסדר קנים שהעובר עליהן קולן נשמע וא"כ הכ"י במחילה כל דכו כגו ליה להבדל ולא ליבטעו אלו למעלה ואלו למטה, וע"כ מיינה דיוק דלכן תקנו נשים מלמעלה ואנשים מלמטה משום ההסתכלות שלא יסתכלו אנשים בנשים.

והגה בני תרי מילי הבדל והסתכלות, תרוייכו ילפינן לה מקרא דוספדה הארץ שדרשו שהי' כתב שם והלא דברים ק"ו

• איברא דלשון גדר כאן נראה דהוא הכוונה לעשות גדר וסייג ולא לשון מחיצה, כלומר דמצאו מקרא דאי' דצריך להבדיל בין אנשים לנשים והבדל הזה הוא משום לעשות גדר לידי הרהור וכו'.

ומה לעתיד לבד שעוסקין בכספד ואין יב"כ שולט בהם, אמרה תורה אנשים לבד וגו' עכשיו שעוסקין בשמחה ויה"כ שולט בהם על אחת כו"כ, ופירש"י שעוסקין בכספד בלאותה שעה ומלמעלה אינו מיקל ראשו מהר ועוד שאין יב"כ שולט נראה דהכי תרי טעמי נינהו, חדא שהמלמעלה אינו מיקל ראשו מהר אפילו בזמן שיש יב"כ שולט, והשנית שאין יב"כ שולט ומינה ילפינן לחלק נשים לבד ואנשים לבד אפילו כשאין יב"כ כפשטיה דקרא ומק"ו ילפינן כשיב"כ שולט אלא דממילא הוא, א"כ הילפותא כל אחד לפי דרכו דבאין יב"כ שולט כגו בהבדל לחודיה משפחות משפחות לבד, אבל בזמן שיב"כ שולט צריך הבדל שלא ישלעו ביה"כ והיינו שלא יראו זה את זה דכל שראוין זה את זה יב"כ שולט כמ"ש שבת ס"ד מפני מה הולכין ישראל שבלאותיה הדור כפרה מפני שזנו עיניהם מן העצירה ופירש"י זנו לשון מזון שנהנו במראית העין, ובמס' סוטה ח' גמירי אין יב"כ שולט אלא צמה שעיניו רואות ובגמ' שבת ס"ג ומשקרות עינים ובגמ' סוטה ע"ו היא נהנה עיניה צמה שאין ראוי לה ובמס' ד"א זוטא פ"א אל תכשל בעיניך שאין לך מכשול אלא בעינים ואמרו ליב"כ ושנייה תרי סרכורי דעצירה ומקרא מפורש ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, וכיון דע"י ראוי יב"כ שולט וצריך לעשות מחילה והבדל ע"כ צריך להיות ההבדל ובמחילה בלאופן שלא יראו זה את זה ולא יהיה יב"כ שולט בהם דזה דרשו מק"ו דקרא וספדה, ואחי שפיר דיוק הבדל וגדר דמקום דאיכא למיחש משום ההסתכלות בעי גדר וק"ל •

וע"כ ז"ל כן דל"כ אחתי תקשה קושיית הגמרא הכל בכתב ומג"ל לעשות גזעטרא ולהושיב נשים מלמעלה והלא בקרא לא כתוב רק להושיב משפחות משפחות לבד והוא ודאי זה אלל זה בקומה אחת רק ע"י הבדל וא"כ מג"ל לדרוש להחיר לעשות למעלה ציון של גזעטרא ולהעלות נשים למעלה ואנשים למטה הא כגו ליה במחילה שלא יתערבו וכמו שהיה לראשונה וע"כ דקרא הכי משמע דהפיקור שלא יתערבו הוא דלויכא יב"כ אבל עכשיו דיב"כ שולט לא די צמה שלא יתערבו במקום אחד דחיישין שיתערבו ע"י ההסתכלות אלו באלו ויבואו לידי קלות ראש וקלקול ולכן תקנו נשים למעלה מק"ו מקרא זה גופיה דכיון דיב"כ שולט ההבדל הוא גם משום ההסתכלות וכמ"ש הרמב"ם בפיה"מ.

ועיין תוס' יו"ט שכתב ח"ל, ומ"ש הרב הנשים מלמעלה פי' הרמב"ם כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים וכו' עמו, כי האנשים שלמעלה היו רואין בשמחה לא השמחין בעלמך כמ"ש הרב צמדות שם, כי השמחים היו חסידים וא"כ הולך לעטם ואמנם ההסתכלות האנשים בנשים מביא לידי קלות ראש כי הוא ימשל כך כתוב (בראשית ו') ועוד משום קישוי לדעת ושמא יראה קרי כ"ש בחזרות ה', הנה שביאר דעת הרמב"ם להדיא משום כשהנשים למעלה מועיל שלא להסתכל בהם ולא משום הבדל לבד, ולהבדל כגו ליה בנשים למטה ורק משום ההסתכלות הוא דתקנו נשים למעלה וא"כ מבואר דהתקון הי' משום הבדל ההסתכלות וכאמור לעיל.

וסייג, ומיהו הכוונה לא נשתנית דעכ"פ צריך להבדיל משום גדר יצד הדע וא"כ צריך לעשות גדר כזה שלא ישלוט היצד"ד, והיינו ע"כ באופן שלא יראו זה את זה שהדי ההסתכלות מביא לידי הרהור וכו'.

ובב"ש התו"ע והדין עמו, כי האנשים שלמטה היו רואין בשמחה לא שבמחין נראה דבא ליבד קושיא אחרת שהקשו המעשרים האחרונים ז"ל דאכתי מאי הוסיילו בהתקון משום הסתכלות הא פילו כשהנשים מלמעלה אכתי היו רואין אותן, אותם שהיו עומדים באמלע ומרקדין שם, וקשה לומר ששם היו רק חסידים ואנשי מעשה שלהם אין קפידא בהסתכלות כ"י גידול זכות כ"י, שהרי לא בכל חסידים ואנשי מעשה מצינו מעלה זו דהרי רבנן דרב גידול ורבנן דר"א כחובות י"ז היו ג"כ חסידים ואנשי מעשה ולא היה להם מעלה זו, ובגמרא סוכה נ"ב אמר רבוי אדרבה ובת"ח יותר מכולם, אבל האמת דלא חששו להסתכלות רק להטעם שצ"ח לראות השמחה ובעלים שם אבל אותן שהיו השמחים ומשמחין אחרים היו טרודים בשמחה ועליהם לא היה החשש הסתכלות וכ"ש שהיו חסידים ואנשי מעשה שח"ו שיסתכלו בשאט נפש ורק באקראי בעלמא יש לחשוש אבל כיון שטרודים היו בשמחה לא חששו להם, והשאר הטעם לא ראו שהנשים למעלה ואנשים למטה ואפשר שהיו הנשים ממש למעלה והאנשים למטן ממש, כלומר תחתן ומדויק לשון הרמב"ם בה"י בית הבחירה שכתב נשים מלמעלן והאנשים מלמעלן בני"ן בסוף ולא בלמטה בה"א כמ"ש בסוכה דבסוכה לא כתב רק לענין התקון שהיה למעלה ולמטה אבל בהלכות בית הבחירה כתב לענין הראיה שהיו רואות מלמעלן והאנשים מלמעלן שהוא לשון למטן ממש והבן.

ובב"י יש לדייק גם לשון הרמב"ם בפ"ה מה"י זיהב"ח שכתב פורת הנשים היחה מוקפת גזחטרא כדי שיהיו הנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמעלן כדי שלא יהיו מעורבצין, ולכאורה ה"י די באמרו שיהיו הנשים מלמעלה ואנשים מלמטה וכמ"ש בה"י לולב ולא כתב שם כלל כדי שיהיו רואות דודאי שיעלו שם לראות. איברא דבאמת דברי הרמב"ם הם לשון המשנה מדות פ"ג מ"ה והקיפורה כלזאורא שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמעלן כדי שלא יהיו מעורבצין הנה כתבו שהנשים רואות. אמנם נראה דבכיון דייקו ז"ל שיהיה רואות מלמעלן דעיקר הטעם שהיו למעלן היה בשביל ראייה ולא ראו שיראו ממקום א"י שלא יבואו להסתכל זה ע"ז כדרך המסתכלין יחד ועומדין במקום אחד ושלא יהיו מעורבצין קאמר עליהם בגוף ובהסתכלות ומיושב בזה נמי עוד שינוי לשון מה"י לולב שכתב כדי שלא יתערבו ובה"י זיהב"ח כתב שלא יהיו מעורבצין לשון שכבר נתערבו דכן מורה לשון שלא יהיו מעורבצין. ולהג"ל אחי שפיר דבהסתכלות יהיו מעורבצין מלמעלה עכ"פ ולכן תקנו שיהיו רואות מלמעלן. גם יש לישב בזה דאכתי אמאי לא עשו צ"ד שומרים שלא יתערבו למטה ולמה להם לתקן למעלה אבל להג"ל דלהסתכלות א"א להעמיד שומרים כיון שהם במקום אחד ומי יוכל לשמרם ודאי משום התערבות יהיו יכולין לשומרם אבל לא מהסתכלות ולכן עשו להם מקום גבוה שיהיה רואות משם ולא יסתכלו האנשים בנשים ואם יסתכלו למעלה הב"י יראו השלוחי צ"ד ויגרשו אותם משם, והבן.

ורחוק הרבתי בקול סופר סוכה הג"ל וז"ל, ומתקנין שם תקון גדול ע"י תו"ע שלא יסתכלו האנשים בנשים וכו', דייק

הסתכלות בנשים ע"י ט"ז ה' מוכח הוא אינו אלא ראי' בעלמא אבל הסתכלות הוא לתכלית קלות ראש ר"ל ומציא הקרא כי הוא ימשול כך לכבד בחזקה ומציא לידי קרי וכ"ש בחירות בית ה' ולכן פ"י הרמב"ם תקון גדול, גדול החוטאת שלא יטעה שהוא מידת חסידות אלא חיוב ונפ"מ לעזרת נשים ביהב"י שלנו ודו"ק עכ"ל. הנה דייק בגאון ז"ל הלשון הסתכלות שזה היה הטעם ביהב"ק ונפ"מ דגם לעזרת נשים שלנו ביהב"י יש בו משום טעם זה, וזה צרור ע"ש. גם בשו"ת מהר"ם שיק א"ח סימן ע"ז כתב וז"ל, כי מדינא אנו מחוייבים לעשות הפסק בין עזרת אנשים לעזרת נשים כמו שהיה ביהב"ק עזרת נשים לחוד ועזרת אנשים לחוד וכו', וילפינן שם מקרא דלריך לעשות תקון שלא יראו אנשים לנשים מפני שמציא לידי קלות ראש ושאר עבירות ע"ש. הנה דייק בגאון דילפינן מקרא לעשות תקון שלא יראו אנשים לנשים והיונו הסתכלות שכתב הרמב"ם ובאמת דבקרא לא מפורש ענין ההסתכלות כלל וכמו שכתבתי כבר דהאם רק משפחות משפחות לבד כתיב. אמנם לפי מש"כ אחי שפיר דמקרא הג"ל שדרשו ע"ד ק"ו במקום שיה"ט שולט בני דוקא הבדל שלא יראו אלו את אלו וכמ"ש. גם בשו"ת תשורת ש"י ח"א א"ח ס"י קכ"ה כתב נמי מפורש דבני דוקא מחוייב ביהב"י שלא יראו זה את זה אלא שהוסף דאפילו הנשים לא יראו את האנשים ובסמוך עוד נדבר מה.

ובבב"ה שכתבתי נראה לכיון בזה כוונת המהרש"א בה"א סוכה הג"ל שכתב הא דקרא אשכחו ודרשו דאי הבדל הוא דאורי' א"כ הרי הוא בכלל של הכל בכתב שהוא לורך המקדש ולמה לכו קרא. וכתב ז"ל דלפי שהתקון לא היה לורך עבודת המקדש אלא לאפרושי מאיסורא דערוה לא הוה בכלל דהכל בכתב עלי השכיל, ולכאורה אכתי ל"ע דהרי מאד המקדש נמי צעיר הבדל בין אנשים ונשים אמנם לפמ"ש אחי שפיר דלאורך המקדש ה"י סגי בהבדל במקום אחד ולא ה"י לריך לגזוזעראות שהם בני"ן וכ"ש של ע"ן, ולא מציעא להפוסקים דעל הזוחים הקצועים בכל שנה קמציעא ל"י ע"י הגהות ועב"ן. א"כ לא ה"י לריך למטה וע"י רבצ"ד צפ"י למס' תמיד פ"א, מנין שאין עושין אכסדראות של ע"ן בעזרה שנאמר לא תטע לך כל ע"ן אצל המזבח וע"י ירושלמי פ"א דמגילה ה"ד דאין עושין הבימה מעו"ט משום דלא תטע והרבצ"ד פ"ג מכלים ה"א דמורה ה"י כלי העשוי לנחת, וברבצ"ד פ"ג מהביה"ח לענין נטיעה בעזרת נשים ובפ"ו מעכו"ם, והרמב"ם פ"א מצהב"ח ה"ט אוסר בנין של ע"ן אפילו בעזרת נשים וכן דעת הרבצ"ד שם, וכן דעת הרב ר' שמעי' והרבצ"ב במס' מדות פ"ג מ"ג ולא כיון המהרש"א ז"ל דהאי קרא אשכחו דמשום ערוה עכ"פ לריך הבדל יותר כדי שלא יראו וע"כ לריך להיחס למעלה ואנשים למטה וכנ"ל.

שז"ב מלאחי ציאוורי הגר"א מדות הג"ל שפי' ז"ל בראשונה פ"י במקדש ראשון שלא היה דבר בזלע מן הכותל ובמקדש שני שהיו יראים מן ה"ה"ר עשו כלזורה כדי שיהיו שם נשים ע"כ. הנה ביאר לן הגר"א ז"ל דבמקדש ראשון שלא היו לריכין לגזוזערא משום שלא שלט ה"ה"ר בהם לזקתם ולא חיישו ל"ה"ר הכ"ג דלא עשו גזוזערא והבדל היה למטה, וסגי בהכו,

אבל במקדש שני שחשו ליה"ר תקנו לנשים למעלה, וא"כ מצוה
 דהתקון של נשים למעלה הוא משום יח"ר ולא משום הבדל
 חכמה כדברי מהרש"א וכמ"ש בס"ד ודו"ק. ועי' רמב"ם מדות
 הני"ל שכתב וענין חלקה שהיתה פרוצה וכו' ומיראה שמה
 יתערבו וכו' הקיפו אותה שקופין אטומים ועשו בהם כמין
 מעלות שיביעו מהן הנשים וכו' ע"ש. נראה לכאורה דהני
 שקופין שהוא פי' חלונות סתומים נראה שהיה מחיבה כעין
 חלונות סתומים ועשו שם כעין מעלות כלומר פתחו שם ביניהם
 כעין חני מדרגות (עי' רמב"ם שם שא"ל לפרש דיוק אלא
 בקירוב) והיו הנשים רואות משם ואולי באמת לראות אותן לא
 היה באפשרות מפני הסתימות ודו"ק.

עוד רגע אדבר במש"כ הרמב"ם צפי' המשניות שלא יסתכלו
 האנשים בנשים ומשמע לכאורה דרק על האנשים איכה
 איסור הסתכלות ולא על הנשים דאל"כ היל"ל שלא יסתכלו
 זה בזה. מיהו עיין ילקוט שמעוני שמואל ח' בנאכס העיר
 וגו', כל האורך הזה למה מביעות בניו של שאול היו ולא היו
 שבעות ממנו דברי רבי יהודה ח"ל רבי יוסי א"כ עשית בנות
 ישראל כזונות והלא כשם שא"ל לאיש לזון את עיניו מאשה
 שאינה ראוי לו כך א"ל לאשה לזון את עיניו מאיש שאינו שלה
 ע"כ, ומשמע דהסתכלות אסור בין צאט ובין באשה ועיין שו"ת
 השורת ש"י הני"ל דמה"ט כתב לעשות מחיבה שלא יסתכלו גם
 הנשים בנשים, ופשוט לכאורה דר"י ורבי יוסי הלכה כרבי
 יוסי ודימוקו עמו וגם רבי יהודה אפשר דחזר בו לגבי רבי יוסי
 ועי' משנה הלכות ח"ה סי' קל"ב מה שכתבתי שם בענין
 הילקוט הני"ל וכו'.

והאמנם נראה בזה דולאי הסתכלות דרך זנות אסור בין
 לאיש ובין לאשה דמ"ש אשה מאיש והשוה הכתוב אשה
 לאיש לכל עונשין שנתורה וכמ"ש לעיל סוטה ע' היא נחכה
 עיניה במה שאין ראוי לה וכו' ועכ"פ אין לריך ראייה אחרת
 מלשון התנא רבי יוסי מפורש ועי' ס"ח סי' תרי"ד ובאור"פ
 א"ע סימן כ"א. ומיהו לענין הרחקה לראות באקראי באשה
 לא גזרו שמה יבואו לידי הסתכלות ולידי ערוה ובאיש גזרו אפי'
 בסתם ולכן כתב הרמב"ם שלא יסתכלו אנשים בנשים אבל
 באמת הסתכלות לשם זנות אסור בתרוייהו וכמ"ש הילקוט
 להדיא ולכן בשאלו שאמר רבי יהודה וכ"כ למה מביעות בניו
 של שאול היו ולא היו שבעות ממנו א"כ ראו לזון עיניהם מערוה
 הסתכלות כזו לשבוע אסור וכמ"ש להדיא גבי אנשים מפני שזנו
 עיניהם מן העברה וככ"נ כן.

ומה נמלנו בזה דברי רבינו התו"ע שכתב לעיל צפי' הר"מ
 מטעם הסתכלות והביא ראיה מקרא דוהוא ימשול כך
 לכבוד בחזקה דלכאורה י"ע למה ליה לכביא ראי' מקרא דוהוא
 ימשול כך על איסור הסתכלות וגם שדרכו לכבוד בחזקה.
 אמנם להני"ל אחי שפיר דהתו"ע נמי היה קשה ליה אי משום
 הסתכלות א"כ למה גזרו בנשים ולא בנשים והא תרוייהו
 אסורי בהסתכלות של איסור ובלא איסור תרוייהו מותרים
 וכהא דרב גידל דצרכות כ' ורבי יוחנן דיתבי אשערי עבילה
 ולכן שילב את ידיו והביא קרא דוהוא ימשול כך לכבוד בחזקה

ולכן שפיר אלנו גזרינן יותר בהסתכלות דבידו לכבוד ומביא
 לידי איסור אבל באשה מסתמא ליכא למיגזר משום הסתכלות
 רק באם באמת הם מסתכלים גם בהיבא איכה איסור אלא
 דאשה לא יוכלה למשול באדם וא"כ בסתמא אינה מסתכלת לשם
 זנות, ועי' ע"א פ' יתרו עה"פ לא תחמוד שמצוה החילוק
 להדיא בין מי שבידו לאינו בידו ומצוה"ל דברי התו"ע ע"ל.
 ולפי"ז שפיר מיושב נמי מנהג אבותינו דעשו המחילה שבנשים
 יוכלו לראות בפנים ולא חשו להסתכלות שלהם רק שהאנשים לא
 יראו אליהם ובערך ש"י הני"ל דחק עלמו ור"ל להחמיר גם בזה
 אבל באמת הדברים כפשוטם דציה"כ לא גזרו על הנשים משום
 הסתכלות דליכא בזה והוא ימשול כך וא"ל לכבוד בחזקה רק
 באנשים גזרו שלא לראות הנשים דהוא ימשול כך כתיב ולכבוד
 בחזקה חששו משום איסור וקרי' ח"ו וצרו.

והנה הארכתי קצת בביאור הדברים וצפי' הגמ' לפי שראיתי
 לידו"ג הגאון האמיתי הלדוק המפורסם מוהר"מ
 פיינשטיין שליט"א בספרו אגרות משה ח"א סימן ל"ע שהאריך
 הרבה בדבר ויאל' לחדש דכל הגמ' לא מיירי אלא מדין הבדל
 אנשים ונשים ולא מדין הסתכלות ודחק עלמו ליטב דגם לשון
 הרמב"ם צפי' המשנה אינו מטעם הסתכלות הגם שכתב להדיא
 שלא יסתכלו ולכן יאל' לחדש דמעיקר דינא כגי במחילה של י"ח
 עפחים שהוא שיעור להבדיל שהוא מדת' שלא יבואו לידי קלות
 ראש אבל מאיסור הסתכלות לא גזרו כלל ושאר"ך מדאורייתא
 נזעזעו ונשים למעלה ואנשים למטה שרק אז אינם מעורבים
 וכלשון המשנה מדות שמחלה אפי"ם שהיו מובדלין בדין מחילה
 שהיה מועילה לשאר דברים לא הועילה לה ונתשנו כמערבין
 ואסור מדאורייתא והיו כמפורש שיעשה גזערא ע"ש מה
 שהאריך.

ולפענ"ד לאחר בקשת סליחת כג"ק א"ל לפרש הגמרא כן
 ואדרבה תקשה קושיא שאין עליה תשובה שאם מדת'
 לריך גזערא למעלה מדין הבדל א"כ אמאי בראשונה לא עשו
 כן ואע"ו כל ימי בית ראשון עברו אדין תורה במקדש ה'. אמנם
 לפמ"ש אחי שפיר דבמקדש ראשון נמי עשו הבדל אלא שלא
 עשו למעלה מפני שלא חשו ליה"ר וכמ"ש הגר"א להדיא בזה
 תי' לן קושין דבראשונה לא היו לריכין לה ובשניה כיון דהי'
 יח"ר שולט ומתגבר וחשו משום הסתכלות תקנו תקן גדול
 ודרשו מקרא שמתלו בבית שני מקו"ה הני"ל וכמו שביארתי בס"ד.
 גם מה שהקשה בגאון ז"ל דאי מלד איסור הסתכלות אכתי אף
 כשהן למעלה הן נראות מכיון שלא החזר שהיתה מחילה
 להגזערא. ולפענ"ד אי משום הא שתי תשובות בדבר. חדא
 דהגם דלא החזר שהיתה מחילה לגזערא מ"מ י"ל דהיתה
 כיון דהאיסור משום הסתכלות כל שאפשר לראות אסור, ובזה
 י"ל דממילא קא דחיק ומוקי אנפשיה דבהכי מיירי. ושנית
 דנראה דהתם באמת לא היו לריכין למחילה משום הסתכלות
 שהרי הם באו לראות שמחת בית השואבה והיו ערודים בשמחה
 אלא שחששו שאם יהיו במקום אחד יבואו לידי הסתכלות ע"י
 הערבוז אבל כשהם לבדם ע"י ערדתם לא יבואו להסתכל אלא
 כשיבוי בשוה זה אלל זה אבל כשהם למעלה מזה הנשים למעלה

ועיין מדרכי רפ"ב דסנהדרין שכתב נמי מפורש
 דהאיסור משום הסתכלות. ע"ש.

יצי' לתוך הכל חצירו ע"ש. ובספורנו הגה אפילו על הסתכלות
 בפתח בית חצירו נמו הקפידו בני ישראל שלא להסתכל וכ"ש
 בביבכ"ג חה מה עוצו אהליך יעקב היוונו צחי כנסיות וצחי
 מדרשות שיהיו כמשכנותיך ישראל שלא יכלו להסתכל זה בזה,
 חה בדרך דרוש כמובן.

שוב מנחתי דגם בשו"ת משיב דברים סי' מ"ד כתב בפשיטות
 דמחילה צבי להיות שיכסה ראש הגשים כולה עכ"פ. בהא
 נחתין ובהא סלקינן, דלריך לעשות מחילה גבו' בקומת הגשים
 שלא יוכלו האנשים להסתכל בהם ואין לשנות. וי"ר שזכות
 המורה יעמוד לו ולזרעו, ויהי נועם ה' אלקינו עליו ומעשה
 ידינו כנוגע עליו ומעשה ידינו כנוגהו.

דברי הארוד והעמוס בעבודת המודש בהתן ישאו בלב ונפש.
 מנשה הקטן

סימן יג

קול באשה ערוה משום הרחורח

ב' לסדר זקק זקק תרוחף התשלי"ה בני יצוי"א
 מע"כ ידי"ג מי"ח חר"ם פ"ה ראש בשמים צדיק תמים, ארז
 בלום, רב זאי טאן קול חוצב להבת אש דקדושה, בג"ת מוה"ד
 רפאל בלום שליט"א, אבדק"ק קאשוי וד"מ ישיבת אהל שמואל
 אירודינגטאן.

אחר"ש בג"ק בידידות נאמנה. נדרשתי אשר שאלונו אחד
 מתלמידיו היקרים הביא לי קטעו רבו היקר פתח האהל שינא
 לאור עיי קנין ספרים דשיבתו הקדושה והראה לי השו"ב
 ממעש"ק שכתב להלכה למעשה וגדפסה בהסכמתו צענין ראדיא
 אשר נעשה כהיתר אפילו צענין החרדים אל דבר ה', והנה צע"ס
 הדיון אין אני רואה לפלפל בו ולתקוע נפשו כי אפילו היה
 מקום להתגדר בדבר משום דהוי ליה כעין גזירה שאין
 רוב הציבור יכולין לעמוד בה. אבל כמה מינות וכפירה וניאוף
 וסתם ניבול פה ושירי עגבים וראמאנען אשר נאמרין על
 כלי זה בכל יום ויום, והלא ס"ת שכתבה מין ישראל עם האזכרות
 שבה שלא יכשל בה אדם כשר וכ"ש כלי שרוב מעשיה להשחית
 והגם שינסה בו קאת מה שקוראים חדשות נייטם בלע"ז אין ה"ר
 שוב צחק שבו, מ"מ אין דעתי לכתוב כלל על עגם הכלי ראדיא
 אבל הראה לי ידידי תלמידו הג"ל שכ"ק הביא שם לחלוק על
 מן מופת הדור אציר הרועים לים"ע כ"ק הגה"ק מוכ"ר
 עמרם בלום מה שכתב בשו"ת בית שערם א"ח סימן ל"ג לענין
 השומע קול אשה ע"י כלי מכשיר הנקרא גראמאפאן אי יש בו
 משום קול באשה ערוה, ומרן ז"ל הביא רא"י להחיר דאיסור
 משום הרהור ליכא אלא צמכיר בעליהן כמבואר במגילה ע"ו
 כי קאמינא אנה בידענה ומכירה, וא"כ הכ"ג בקול אשה ערוה.
 והכי מבואר צע"ז כ' דאסור להסתכל בצנדי לבעונין של אשה
 ואמר רב יהודה אמר שמואל אפילו שטוחים ע"ג כותל אמר
 ר"פ ובמכיר בעליהן והכי קו"ל בא"ע סימן כ"א ובסנהדרין
 מ"ה אמר רבה אין יב"ר שולט אלא צמח שעיניו רואות ולכן

והאנשים למעב א"ח כ"כ. ועוד בו שלישי דאפשר הכ"ג היו שם
 שומרים לזה רק במקום א' א"ח להשומרים כ"ז שם במקום
 א' צבוח ולכן כשהם במקום גבו' יכלו השומרים לשמור ע"ז או
 שבו באמת האנשים מתחת הגשים ממש כפירש"י מלמען וכפ"י
 הרמב"ם צמדות שכתב ג"כ הגשים מלמען והגשים מלמען ומה
 שדייק הגאון שליט"א דכפירוש המשנה לא פירש מלמען כמ"ש
 הרע"ב באמת צחי' כה"ל בביבכ"ג כתב להדיא מלמען ומלמען
 ע"ש וכמ"ש לשיל בסמוך.

היוצא לנו להלכה מאחר דהרמב"ם צפ"י המשנה והחוי"ע
 שחי' רבן של ישראל פי' בו מטעם הסתכלות וכן פירש
 הגאון בעל מחנה חיים בקול סופר וכתב להדיא דכן צבי
 למחילה גשים בביבכ"ג וכ"כ מהר"ם ש"ק וכ"כ בערך ש"י
 יחד כולם הדור דמחילה בביבכ"ג צבי כשיעור גובה האשה משום
 שלא יבואו להסתכל בגשים ולמדו כולם מהא דסוכה וכ"כ
 הגר"א במסכת מדות הג"ל וכן נלפענ"ד בפשיטות וגם כי
 באמת נחלקו חכמי הדור שי' אגאון הגרמ"ש שליט"א. שוב
 הביא לי א' מתלמידי הטייבה הטייבה ארוכה בזה מהגב"ק
 אדמו"ר מסאטמאר שליט"א והג' ר' אליהו מאיר בלאך ז"ל
 ועוד מגדולי חכמי הזמן רובם ככולם שחלקו עליו בזה ואין
 להקל בדבר כלל. והכי נהוג אצותינו ואצות אבותינו מעולם
 להיות להם מחילה גמורה עד לכסות ראש האשה וכ"ש צמדינה
 זו שהרבה פעמים באים גשים פרוצי ראש ומגולי צמר לביבכ"ג
 שצכלל אסור לקרות ק"ש כנגדן. וגם הגאון ידי"ג שליט"א כ'
 דהמתמירין להגביה המחילה עד שלא יראו גם ראשיהן תבא
 עליהן צרכה. ולכן נלפענ"ד להלכה ולמעשה לעשות מחילה
 גבוה של קומת אשה שהוא לערך כו—ע אינלפם או פחות או
 יותר קאת נפי ערך הגשים עכ"פ שיראו לכסות ראשי הגשים
 שלא יבואו להסתכל זה בזה כנלפענ"ד להלכה ולמעשה.

וביורה כדי שיוכלו הגשים לראות צפנים בביבכ"ג ולידע מקום
 התפלות ראיתי כהיום שטשו צממה צחי כנסיות אפילו
 דחרדים שקונים מין זכוכית שהוא רואה ואינו נראה כלומר
 שאפשר לראות מערת גשים לפנים סדר התפלות ואינו נראה
 מביבכ"ג של אנשים לפנים של פרת גשים ולכן אם ירצו לעשות
 קאת מן המחילה מן הזכוכית זה לפענ"ד ליכא בזה איסורא ואף
 דלבערך ש"י גם זה לכאורה אסור וכפי מה שהבאתי דבריו
 לעיל מ"מ לפענ"ד כמ"ש דבכ"ג ליכא איסורא וכמו שנהוג
 עלמא מעולם ומאצות אבותינו והעטם כמ"ש בס"ד. ואם ירצו
 לעשות וילינוהו מחלים ולמעלה ג"כ מותר דהא מחילה רק משום
 לניעות הוא רק שיראו שיהי' באופן שלא יוכלו להסתכל האנשים
 בגשים. ובמדינתנו ציורלפאף אני זוכר שהיתה המחילה מעלים
 דקים זה לעומת זה כמין X והיו נקצים קטנים שהיו יכולים
 הגשים לראות ולשמוע התפילות ולא יכלו האנשים להסתכל
 בהם. ואולי דזה יאל להם מפ"י הרמב"ם שפירש שהיו עושין
 חלונות שקופים אטומים שהגשים היו רואות משם מלמען
 והאנשים לא יכלו להסתכל בהם. וכל המקדש עצמו למעב
 מקדשים אחרו מלמעלה.

ובזה מקרא אני דורש מה עוצו אהליך יעקב משכנותיך ישראל
 ופי' ז"ל על שראה פתחיהן שאין מכווין זה מול זה שלא

פסק ז"ל דלהלכה מותר אלא שמכוער בדבר וממילא איכא איסור משום מכוער וכמפורש בגמרא הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו. וכ"ג הביאו שם וחלק עליו ח"ל.

והנה במסקנה דמכוער בדבר למעשה לשמוע אי"כ ממילא פשיטא דלכתחילה גם לדעת בגאון אסור. אמנם באמת נראה דמדא דהלכה הוא כן דמה דמדמה צבי"ש לבגדי צבעונים ל"י לבצין ד"ק ושם שני דברים נפרדים דבצי בגדי צבעונים אלו דנים משום שמה יבא לברכר ע"י אמרין דוקא ביודעה ומכירה אבל בקול אשה ערוה דהוא משום גדר ערוה ושם לא מצינו חילוק בין יודעה ללא יודעה וראי לענין לבו רואה אה בערוה ובי האיסור משום הרכור הלא אינו רואה כלום וע"כ דאיסור ערוה הוא משום גזירת הכחוש בין בזה לברכור או לא וא"כ גם בקול אשה ערוה הוא איסור אפילו בלא יבא לברכר בגון שאינו מכירה וכן הביא ראוי מספר פחה עינים להגאון חיד"א ז"ל ע"י דף כ"י בשם קדמון אחד דבצטע צנעים אפילו צבעורה אסור משום ערוה דכרי דענין ערוה לאו משום הרכור הוא. רק איסור לעלמו. שניה תקשה אמר שהביא ראיה מן ז"ל ממגילה ע"י רחב צמחה יעל בקולו וכו' וא"ל כי קאמינא ביודעה ומכירה וא"כ דומיא דכרי משמע יעל בקולה היינו ביודעה ומכירה וע"י ה"כ ח"ל, ולא כולם בחדא מחתא מחתיכו כיון שבגמי איתא זאה לגבי רחב און רואה דגם לגבי יעל בקולה כן. שניה הלא מביא בגמי שם המכשול הגדול שבה ע"י אמירה לא כן איסור ערוה אפילו בלא יודעה הוא כן חבו מוכרח בפשטות בגמי להמשיך שם עכ"ל כ"ג.

והוא דתקשה ליה לכ"ג דא"כ בלבו רואה אה בערוה נמי אינו רואה כלום וע"כ דענין ערוה הוא איסור לעלמו צעניותו כבר כתבתי לפימ"ש הרמב"ם ה"ל וכל גוף האשה ערוה וא"כ מה בין כל הגוף למקום התורפה, וכתבתי דתרי מיני ערוה כן ערוה ממש שהוא מקום התורפה או באים בערוה ממש הוא איסור מדין וכיח מחניך קדוש וליכא, אבל צשאר גוף האשה שהוא ערוה הוא מטעם הרכור וממילא הפ"מ דכל שהאיסור משום וביח מחניך קדוש אין נפ"מ אי ית הרכור או לא, מחניך קדוש ליכא אבל שאר איסורי ערוה שהאיסור משום הרכור היכא דליכא הרכור מותר ולכן סיים הר"ח דכל אלה דוקא שאין רגילות אבל צרגיל צו לא חיישינן.

ובדא יש ליבש נמי ראיה מן מגמי מגילה שהביא ראוי מיעל בקולה ורחב צמחה וכ"ג כתב דלאו דחדא מחתא מחתא מחתיכו ולכ"ל נראה דודאי חדא מחתא ניכח דלם לאו מאי מיתיה בני אהדדי אלא משמיענו דמה שצרחא אירע ע"י שמה אירע ציעל ע"י קולה ואציגול צזכירתה ועיין ח"א למהרש"א שם, ואדרבה נראה דקול גרע כבר, וצוכ מובן דכרי החוספות סוכדרין מ"ה ד"ה אלא שהקשו מכה דאמר צבס"ק דמגילה כל האומר רחב רחב מיד נקרי האמר הים ביודעה ומכירה, נראה דקשה לכו כיון דקאמר הכא דאין יאב"ר שולט אלא צמה שפניו רואה האין נקרי צמחה וע"י משני ביודעה ומכירה, ומשחכ אכתי תקשה יעל בקולה ואציגול צזכירתה ולמה לא הקשו מינה וע"כ דכתם לא הקשו דודאי מיירי ביודעה ומכירה ולא כ"י דרין לתרץ דכתי מיירי דל"כ כיון דליכא ראוי וליכא יודעה ומכירה מאי נקרי שייך וכן צזכירתה ולכן בכל הכי לא פריך דמשני ביודעה ומכירה דכ"י ע"כ ביודעה ומכירה ניכח דא"א לכור למי שאינו מכירה, וכן מיכל צראייתה, אבל רחב צמחה כוכ ס"ד דאפילו צלי מכירה וע"י משני ביודעה ומכירה אבל יעל פשיטא דבקולה ביודעה ומכירה הוא דאי לאו ליכא שום הרכור ומה נמתקו צזכ דכרי רבינו חננאל דבקול ליכא ראוי כלל, וע"כ ביודעה הוא ולכן לא פריך וכ"ל ודקו דכרי מן ז"ל.

ולפ"ע דקו דכרי מן בגמ"ק דקול אשה לא כוח איסור אלא משום הרכור ומה שאתמו קול אשה ערוה בעוה שהיא ערוה מטעם הרכור כמו שער אשה ושוק אשה ערוה וכו' ואדרבה קול אשה קול מכלכו והוא מדכתה הרמב"ם פ"ג מכלי ק"ש כע"ז וכל גוף האשה ערוה לפיכך לא יסתכל בגוף האשה פשהו קורא ואפילו אשתו ואם היא מגולה עשה מנוסה לא יקרא כנגדה, ובהגמ"י שם ח"ל ופירש צכ"ג בני מילי אשתו אבל אשה אחרת אפילו דבר קמן מטפה וכן שוק אשה ושער אשה כל בני אסור לקרות ק"ש כנגדו וכו'. פ"י רבינו חננאל וקול אפי"ג דאין נראה לעינים הרכור מיהא איכא כוכ כתב מפורש דקול נמי משום הרכור הוא אלא אדרבה כ"י קשה ליה כיון דאמרין בגמרא דאין יאב"ר שולט אלא צמה שפניו רואה (סוכדרין דף מ"ה) וא"כ בקול כיון דאין נראה לעינים אמאי חיישינן לברכור כה און עיניו רואה איכא ח"י ר"ח ז"ל דהרכור מיהא איכא בקול אפי"ו באין עיניו רואה, אבל פשוט דטעם האיסור דשמיעת קול אשה לא כ"י אלא משום הרכור כמו בשער ושוק מגולה דבחדא מחתא מחתיכו. וז"ל דכיון דמכיר האשה שמשמיעת הקול מקרי עיניך רואה לענין הרכור אפילו בקול עב"ט. וכן ממה דסיים שם וכל אלה דוקא שאין רגילות להגות אבל בחולה רגילה צגלי שער לא חיישינן דליכא הרכור וכן בקול הרגיל צו ע"כ. הנה מפורש דכלכו בחדא מחתא ניכח ומטעם הרכור וכדעה מן צבי"ש ז"ל אלא אדרבה קול קול מכלכו הוא.

ועיין מאירי צרכות דף כ"ו אמרו חכמים ראיית עשה צאשחו וכו' עד אבל הכל משום קירוב הדעה ועיין רשב"ץ שם שכתב ג"כ בעין ז"ל, ומלאתי צא"ז הגדול ה"י ק"ש סימן קל"ג ח"ל, אמר שמואל קול אשה ערוה שנאמר כי קולך ערב ומראך נאור לאו לענין ק"ש איתמר דביא גופה קורא ק"ש וכוונתו נראה דכיון דביא קורא ק"ש ואלו היכ קול אשה ערוה א"כ נגד בערוה האין תקרא ק"ש היא בעלמה, וע"כ לאו לענין ק"ש איתמר אלא לענין הרכור. גם הרמב"ם לא הביא כה דקול אשה ערוה לענין ק"ש, וע"י כ"מ שם וסובר רבינו שלא לענין ק"ש נאמר אלא לענין שאסור ליכונה בקולה ולהסתכל צשערה ולכן לא הזכירה פה ע"ש. גם רבינו הא"ח (מלוניל לא הביא לענין ק"ש) ובעור וברא"ש ועוד. ומכ"ט צאמח צש"ע ס"י ע"כ ס"צ כתב שער של אשה שדרכה לכסותו אסור לקרות כנגדו וצס"ג כתב יש לחבר משמיעת קול זמר אשה צשעמ ק"ש, הנה דצס"ג כתב רק יש לחבר וצס"צ כתב אסור וכוה

משום דנחלקו בקול בנשיה או לענין ק"ש נאמרה דהגם כי להלכה כבר קבלו האחרונים גם לק"ש ואם מלהקל בדבר, אבל מעטם דינה נראה דקול קול משאר דברים ועכ"פ בטעם משום הכבוד הוא ולא שחוק ערוך בעלמם, וכן כדעת מרן ז"ל.

עוד אחת ראינו לבעיר בדברי הקדמון שהביא מעב"ג בפ"ע ע"ז דף כ' הנה במג"א ח"ה סימן קכ"ה סקל"ה מחלק בין ראייה להסתכלות וע"י עבודה עבודה ע"ז הנ"ל שהמח ע"ליו מגמרה הנ"ל והסתכלות מו שרי וכנייה בנ"ע והוא כדעת הקדמון ז"ל אמנם בתי יושבתי דברי המג"א ז"ל והבאתי ראי' מפורשת לדבריו מדברי התרגום וינתן ב"ע פי' ממות עכ"פ ונקרב את קרבן בעם שכחז וחמיין בנתיבות יאחא וכו' דכלל דא חם לן למיתלי עיין בן לא אסתכלן צדחא מנהון וכו'. הנה מפורש דמחלק בין ראייה בעלמא שכחז וחמיין היינו ראו אותן אבל חם להון לאסתכלא בהן שחוק האיכור היינו הסתכלות, וכן ברור וראיה ברורה להמג"א. וכן אמרו ז"ל אסור לקדש עד שיראנה ואמרו לידבר ע"ה צדדיה. ולכאורה הא קעבר אלפני' עיין כ"ה פכ"ה מהכ"צ ה"ג ובמגדל עז שם והראש"ד בהשגות השיג על הרמב"ם מהא דב"ב קס"ח ע"ה לידבר ע"ה צדדיה. ולהג"ל אחי שפיר דראיה ליכא איכור וכן פשוט מאד ודברי המגמ"א ע"ז יושבתי במקום אחר ועיין יד מלאכי אות הסתכלות באריכות כי אין ראונו להאריך בזה. וע"י בספרי משנה הלכות ח"ו סימן כ'.

ובזה הענין יד"ג דושכ"ג ויסלח לי על מיעוט פלפולי כי אך חודתי נאצינו הקדושה ולא כתבתי זה רק למען בבוד קדושת זק' מרן חביב'נו, והשמח מאד לשמוע מכ"ג אם יש את נפשו להעיר עלי דבריו לרחוק או לקרב, והמסיים בקרוב לב ונפש.

מנשה חקטן

סימן יד

זוחלין אי כשרים לפ"ק

בר"ח אד שלמא אשוד, למע"כ יד"ג והנה"צ בע"ה, מוכתר בנימוסין, פ"ה ע"ה וכו' בג"ת מה"ר מאיר יחיאל שפירא שליט"א, אבדק"ק נאראל בדוקלין ג"י יצ"א.

אחד ש"כ"ג בידידות נאמנה, בדר"ב ספיקתו בשיחה על העטלפאן שנכתב מעב"ג שליט"א או זוחלין פסולין לטבילה בעלי קרי שהרי קיימא לן דכגו בצרבעים סאה שאובין ולמאן דאמר אפילו בכלי או זוחלין נמי כשרים וכבר ראה כ"ג מה שכחתי בספרי משנה הלכות חלק ג' דזוחלין פסולין והבאתי דכן משמע במג"א סימן קכ"ט ס"ק כ"ו וכ"כ בשו"ת מחזה הצרחה ס"ק י"ב והגאון ר"מ אריק בספר על תורה שלבי יומא ועיין בספרי הנ"ל סימן ז', ומ"מ להשתעשע בדברי תורה אמרתי לא אחשה ואעבור עוד אהא פרשתא בס"ד ואטייל את מעב"ג ידידי ואחפנם באהבים באהבה ויגב תמיד. ואלה לפעני"ד דזוחלין

פסולין אצט"א גמ' אצט"א סברה, אצט"א סברה שהרי כשאמרו מ"ם כשרים לטבילה אמרו במ"ם מלוממות ממש וכשיטבול במ' סאה וזוחלין נמלא ב"ר ליה שיטורה ואין כאן מ"ם ואין לומר דעכ"פ כשיטבול ביותר ממ"ם יהא טהור דכן שיערו חכמים במ"ם מים טהור וכן א"ה דזוחלין רק ביותר ממ"ם וממילא פסול מסברה.

ואב"ע"א גמ' דגרסוי' ברכות כ"ב ר"ז הוה יתיב באגרא דמיא כי מסותא ח"ל לשמשיה זיל ואייתי לי ע"ק ושדי עלואי ח"ל ר"ה בר אבא ל"ל לער כולי האי והא יתיב בגוייכו ח"ל כארבעים סאה מה מ"ם בטבילה ולא בנתיבה אף ע"ק בנתיבה ולא בטבילה. ובגמרא שם ת"ר ב"ר אלא לעמא אבל לאתריה מ"ם ר' יודא אומר מ"ם מכל מקום ואיפליגו בגמרא ח"ה הא דאמר ר"י מ"ם מ"ם לא שנו אלא בקרקע אבל בכלים לא וח"ה אפילו בכלים נמי, ופריך בשלמא למ"ד אפילו בכלים היינו דקתי ר"י אומר מ"ם מ"ם אלא למ"ד בקרקע אין בכלים לא מ"ם לאתויי מאי ומשני לאתויי מים שאובים ע"ש. וכשהא או אמרת דזוחלין נמי כשרים לטבילה זו אמאי לא קאמר לאתויי זוחלין דיותר רבוחא להחיר זוחלין משאובין ואם היינו מרבינן זוחלין היינו יודעין שאובין ממילא אבל משאובים אכתי זוחלין מצט"א לן דכרי שאובין קילו מחולין.

ול"ל דזוחלין ממילא שמשין מדשאובין כשרים כ"ש זוחלין דהרי גם הטור סימן ר"ב כתב ח"ל, ואלו מ"ם לריבין שיכוו נקוין ועומדין במקום אחד וגם לא יכו שאובין וכו', אבל אם נשאבו או אפילו לא נשאבו ואין עומדין במקום אחד אלא זוחלין על הארץ פסול. והביא שם מחלוקת הר"י והר"ש אי כולו שאוב פסול מדרבנן או מדאורייתא ע"ש. והב"י האריך ברבב אי כולו שאוב דאורייתא או דרבנן והביא מחלוקת הראשונים ז"ל וכנראה דעה רוב הראשונים דשאוב פסול מדרבנן אלא שמחלקין בין שאוב מאליו לשאוב ע"י גברא ועוד חופנים אבל דזוחלין לכ"ע פסול מדאורייתא. הן אחת דבב"י הביא שם דעה המרדכי דזוחלין לא הוי אלא דרבנן, אמנם הב"ח והד"מ שם חלקו עליו דאין זה כונת המרדכי והב"ח כתב שרי ליה מאריה דלא עלה זה על דעת המרדכי ולא ע"ש שום פוסק דזוחלין מדרבנן פסולים.

א"ל דהת"ם ז"ל יו"ד סימן ר"ב הביא דעה קלה פוסקים דזוחלין לא הוי אלא דרבנן והפני' שנת ס"ה כתב דקושיא בתוכו ל"מא קמא קמא בטל היא לשיטת ר"י דכולי שאוב דרבנן משום דהא מקשינן בת"כ למשין אינו אלא אסתמחא ומדרבנן הוא וא"כ משמע דגם נוטפין זוחלין אינו אלא מדרבנן משא"כ לדעת ר"ת וש"פ דהאי ברייתא דת"כ פסולה דאורי' הוא, א"כ אין מקום לקושיא זאת דאפשר לחלק בין פסול מקום דאורייתא ובין יי"ג דאינו אלא מדרבנן ע"ש. וע"י חיבור לעהרה (להגה"ק מהר"ם מהרנסטרייפפל) ה"ל מקוואות כלל ב' אות ל"ח מה שהאריך להקשות עליו ותמה גם אצ"י כמה שחל מה שגזרו חכמים על הים הגדול שלא יטהר דזוחלין בהדין דכולו שאוב דרבנן, ונראה דס"ל להב"י דאם כולו שאוב מדרבנן גם איכור זוחלין אינו אלא מדרבנן ע"ש. ובאמת ל"ע.